

TUNNE OMA ELUSTIILI

SÄÄSTVA TARBIMISE TUTVUSTAMINE
TEISE-VÕIMALUSE-HARIDUSES

»»» GLOBAALNE KAUPADE TOOTMINE TEKSTIILITÖÖSTUSES

Rahastaja

Euroopa Liit

Kaasrahastaja

BMZ

Federal Ministry
for Economic Cooperation
and Development

LAND KÄRNTEN

Abt. 8-Kompetenzzentrum
Umwelt, Wasser und Naturschutz

DVV Internationali projekt koostöös organisatsioonidega:

die kärntner
volkshochschulen
projekte

BAOBAB
GLOBALES LERNEN

IMPRESSUM

© 2014

DVV International

Institut für Internationale Zusammenarbeit des Deutschen Volkshochschul-Verbandes e.V.

/ Saksamaa Rahvaülikoolide Liidu Rahvusvahelise Koostöö Instituut

Obere Wilhelmstraße 32, D-53225 Bonn, Saksamaa

Telefon: +49 228 97569-0 / Faks: +49 0228 97569-55

info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

Selle väljaande on rahastanud Euroopa Liit

Kaasrahastaja on ENGAGEMENT GLOBAL, esindades organit

Väljaande sisu eest vastutavad ainult selle autorid. Väljaande toetamine ei peegelda tingimata väljaandja ja toimetajate arvamusi.

Selles väljaandes sisalduvate mis tahes materjalide paljundamine on lubatud, kui sealjuures viidatakse allikale ning kui vastav koopia saadetakse ülalnimetatud aadressil organisatsioonile DVV International.

Väljaandja: DVV International (vastutav isik: Anton Markmiller, direktor)

Välja antud koostöös organisatsiooniga

Eestikeelset väljaannet rahastas

SISEMINISTEERIUM

KÜSK Kodanikuühiskonna Sihtkapital

KODANIKUÜHISKONNA TOETUSEKS

Autor: BAOBAB (Viin, Austria)

Tegevtoimetaja: Benjamin Hell (VHSKTN, Austria)

Peatoimetaja: Wolf Henrik Poos (projektijuht, DVV International)

Firmakujundus: DVV/DVV International

Kujundus (esikaas): Torsten Hess, Agentur zur Linde, Neuwied (Saksamaa)

Küljendus: Jaak Poom

Tõlge eesti keelde: Tõlketee OÜ

Trükk: AS Multiprint, Tallinn (Eesti)

Väljaanne on trükitud FSC sertifikaadiga paberile.

SISUKORD

2 _____ Sissejuhatus

2 _____ Maailmaharidus

3 _____ Säästev tarbimine

4 _____ Projekt „Tunne oma elustiili“

5 _____ Projekti partnerid

10 _____ Väljaannet puudutav teave

11 _____ Tekstiilide teema projektipäev

12 _____ Alustamine

12 _____ Tootemargid näitavad, milline
inimene on

13 _____ Minu välimus: logoga või logota!

14 _____ Koopiate tegemise mall „Minu
välimus“

15 _____ Raha paneb rattad käima

16 _____ Tekstiilitööstus: kasumi ja vastutustunde vahel

16 _____ Tekstiilide teemaline viktoriin

17 _____ Koopiate tegemise mall
„Tekstiilide teemaline viktoriin“

18 _____ Minu teksapükste maailmareis

19 _____ Koopiate tegemise mall
„Minu teksapükste maailmareis“

20 _____ T-särgi tootmine

21 _____ Koopiate tegemise mall
„T-särgi tootmine“

28 _____ Kvaliteedimärkide džungel

29 _____ Koopiate tegemise mall
„Kvaliteedimärkide džungel“

30 _____ Kes saab millise osa T-särgi
kasumist?

30 _____ Mis on töö?

31 _____ Koopiate tegemise mall „Kes saab
millise osa T-särgi kasumist?“

32 _____ Inimesed teevad riideid

33 _____ Koopiate tegemise mall
„Inimesed teevad riideid“

34 _____ Töötingimused tekstiilitööstuses

35 _____ Koopiate tegemise mall
„Töötingimused tekstiilitööstuses“

40 _____ TABU

41 _____ Koopiate tegemise mall „TABU“

43 _____ Mida saan mina teha?

43 _____ Ning võitja on ...

44 _____ Koopiate tegemise mall „Mida
saan mina teha?“

46 _____ Minu õiglane T-särk

47 _____ Koopiate tegemise mall „Minu
õiglane T-särk“

I. SISSEJUHATUS

Globaliseerimise ajastul muutub maailm üha kitsamaks kohaks. Ning moesõna globaliseerumine ei tähista ainult piiramatut teabe- ja rahavoogu, vaid ka kultuuride segunemist ja ühist vastutust tuleviku eest. Hiljemalt 1992. aastal Rio de Janeiros toimunud ÜRO keskkonna- ja arengukonverentsil sai selgeks, et ressursside vähenemine, keskkonnaprobleemide kasvamine ja sotsiaalse ebavõrdsuse suurenemine mõjutavad kogu maailma ning seetõttu kutsutakse üles kõiki valitsusi ja ühiskondi võtma vastutust eluvõimelise ja säästva arengu eest.

Nii võtsid ka Euroopa Liidu riikide valitsused endale kohustuseks järgida Rio de Janeiros tunnustatud globaalse säästva arengu põhimõtteid: keskkonna ja ressursside kaitsmine, sotsiaalne jätkusuutlikkus ja majanduslik elujõulisus. Sealjuures mõnavad valitsused, et nende ühiskonnad leiavad end hetkel õppeprotsessist, milles on arengut ja vaegarengut puudutavad iganenud mõttemallid oma kaalukust kaotamas ning milles

tuleb säästva arengu õppimist kõrgemalt väärtustada. Sest selleks, et saavutada kõikjal maailmas asuvate inimeste universaalne vastutus sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes säästva käitumise eest, peavad inimesed paremini mõistma tarbimismustrite ja ressursside piiratuse vahelisi seoseid ning samuti põhjapoolkera riikide elanike tarbimismustrite ja lõunapoolkera riikide elanike elu- ja töötingimuste vahelisi seoseid.

MAAILMAHARIDUS

Maailmaharidus on üks võimalik pedagoogiline vastus globaalsetele arengu- ja tulevikuküsimustele. Tegemist on vastusega, mis tugineb säästva arengu põhimõttele ja rahvusvaheliselt siduvatele inimõigustealastele lepingutele.

Sealjuures peetakse haridust ülesandeks ühendada ülemaailmseid majanduslikke, poliitilisi, sotsiaalseid ja keskkondlikke seoseid – tegemist on haridusliku käsitlusega, mis puudutab kõiki õppevaldkondi.

Maailmahariduse eesmärk on suurendada tänapäeva maailma probleemide ja nende tagajärgede mõistmist nii lokaalses kui ka globaalses skaalas. Maailmaharidus ergutab õppijaid muutma oma vaatenurka ja mõtisklema isiklike mõtlemis- ja käitumismustrite üle. Taoline õpe on oluline, sest see aitab inimestel mõista oma rolli ja nii isiklikku kui ühist vastutust, mida kannavad kõik inimesed kui globaalse ühiskonna aktiivsed liikmed seoses püüdlustega saavutada meie kõigi sotsiaalne ja majanduslik õiglus ning meie planeedi ökosüsteemide kaitse ja taastamine.

Maailmaharidus ei ole range ja reguleeritud haridusprogramm, vaid pigem tänapäevase üldhariduse osaks olev avatud, sissejuhatav ja mitmekülgne lähenemine.

Maailmaharidus peaks olema lõbus. Selles kasutatakse erinevaid interaktiivseid ja aktiivse osalemisega

õppemeetodeid.

Didaktiliselt ja metodoloogiliselt nõuab maailmaharidus õpetamis- ja õppimeetodeid, mis on interdistsiplinaarsed, aktiivse osalemisega ning tegevus- ja kogemuspõhised, sest maailmaharidus soodustab nii kognitiivset kui ka sotsiaalset ja praktilist pädevust. Seega ei ole maailmaharidus suunatud mingile konkreetsele teadmiste valdkonnale, vaid püüdlusele omandada olulisi teadmisi ja oskusi, mida inimesed – nii tänapäeval kui tulevikus – vajavad, et elada vastutustundlike, solidaarsete ja säästlike maailmakodanikena („globaalne mõtlemine – lokaalne tegutsemine“). Arendatakse pädevussfääre nagu „äratundmine, hindamine ja tegutsemine“ ning nende omavahelist vastastikmõju. Sealjuures luuakse seosed ka õppijate elukeskkonnaga: isegi kui üksikisiku realistlike võimuste ja tegeliku isikliku tegutsemisvõime küsimust tuleb alati käsitleda ettevaatlikult, võimaldatakse õppijatel analüüsida enda positsiooni ühiskonnas, et nad saaksid kujundada isikliku arvamuse ja aktiivselt osaleda poliitilistes protsessides.

SÄÄSTEV TARBIMINE

Globaliseerumist leidub meie igapäevaelus kõikjal, alates meie Bangladeshist pärinevast T-särgist ja Guatemala kohvi-ubadest keedetud hommikukohvist kuni mobiiltelefonini, mis ei töötaks ilma Kongo Vabariigist pärineva koltanita.

Enam ei ole ostumaaailmas sulgemisaegu, sest interneti vahendusel saame sisseoste teha igal ajal. Tarbimine pakub elamusi. Tarbimine paneb meid suhtlema, annab meie elule mõtte ja kujundab meie tänapäevast elustiili.

Tarbimises väljenduvad nii sotsiaalsed arengud kui individualism. Mõnikord tundub tarbimine meile sama loomulik kui söömine, joomine, liikumine või töötamine.

Meedia ja reklaamid mõjutavad meie tarbimiskäitumist: tooted, muusika või riided sümboliseerivad teatud stiili. "Sobivat ellusuhtumist" ja "õiget tunnetust" korraldavad turul tegutsevad kolmandad osapooled: „õigete toodete“ ostmise kaudu. Tihti on sellega seotud ka sotsiaalne tunnustus ning isikliku staatuse parandamine. Seetõttu ostame me kõik lõpuks isegi asju, mida me tegelikult ei vaja.

Ent kuna maailma rahvaarv pidevalt kasvab ja meie planeedil on ressursse piiratud koguses, tekib küsimus, kuidas rahuldakse ÜRO hinnangul aastal 2050. enam kui 9,5 miljardi inimese vajadused ning kuidas on võimalik tagada kõigi inimeste osalus. Ainuüksi Euroopa majapidamiste tarbimine põhjustab enam kui veerandi Euroopa kasvahoonegaaside emissioonist. Kusjuures selle hulka ei ole veel arvestatud tarbekaupade tootmisprotsessidega seotud emissioone.

See tähendab järgmist: toodete tarbimine mõjutab üha enam kõikjal maailmas elavate inimeste majanduslikku kui sotsiaalset olukorda ning keskkonna seisundit. Toodete tootmises, tarbimises ja kasutamises peitub suur potentsiaal keskkonnamõju ja globaalse ebaõigluse vähendamiseks. Asja tuum on see potentsiaal ära tunda ja seda kasutada ning arutleda meie elustiili ja tarbimisega kaasneva vastutuse üle.

Loomulikult on olemas selline asi nagu „ostmise lõpetamine“ ehk tarbimisest loobumise põhimõte. See põhimõte keskendub kaalutlusele, kas tõesti vajatakse uut toodet või tasub pigem parandada vana, ja kas osta kasutatud toode või valmistada *upcycling*’u ehk väärtustava taaskasutuse meetodil uus.

Selle vastukaaluks on olemas ka säästva tarbimise põhimõtte (nimetatakse ka ökoloogiliseks või eetiliseks tarbimiseks). Säästev tarbimine on säästva eluviisi ja tarbimiskäitumise osa: ostes ökoloogiliselt ja sotsiaalselt vastutustundlikke tooteid, on võimalik avaldada poliitilist mõju globaalsetele probleemidele. See võib vähendada meie elustiiliga kaasnevat majanduslikku, keskkondlikku ja sotsiaalset hinda.

Ostuotsuste globaalse mõõtmise kuulus näide on õiglase kaubanduse tagamise püüdlused. Tarbijad peaksid valima arenguriikide väiketootjate pisut kallimaid kaupu, et seeläbi toetada õiglaseid töötingimusi. Lisaks tuleks ostuotsuse tegemisel arvestada konkreetse toote tootmis- ja järelkuludega ning pidada neid otsuse tegemisel määravaks. See kehtib nii toote hilisema energiatarbe kui ka parandatavuse või kasutusea pikkuse kohta.

Säästva arengu põhimõttest lähtudes on tarbimine säästev juhul, kui see rahuldab praeguse põlvkonna vajadusi ohustamata sealjuures tulevaste põlvkondade väljavaateid. Seeläbi ulatub säästev tarbimine meie isiklikku elustiili. Säästev tarbija on keskkondlikus ja sotsiaalses mõttes vastutustundlik kodanik. Säästev tarbimine tähendab eelkõige teadlikku tarbimist: uurida lähemalt ja pidada silmas isiklikku „üldtasakaalu“. Toodete kvaliteedinäitajana peaks säästvus olema suunavaks põhimõtteks nii Euroopa tarbijatele kui ka majandusele ja avalikule sektorile.

Kuid mil moel saaksime me eriti just noori ette valmistada nende teekonnaks globaliseerunud ja „ühendatud“ maailmas seoses elujõulise ja säästva arenguga ning mil moel neid sellel teekonnal saata? Kuidas me saaksime neile edasi anda teadmisi lokaalsetest ja globaalsetest arengutest ning proovikividest? Kuidas me saaksime neid teavitada säästvatest tegutsemisvõimalustest?

Projekt „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ soovib pakkuda eriti just noortele täiskasvanutele võimaluse vaadata oma isikliku elustiili silmapiiri taha.

II. PROJEKT „TUNNE OMA ELUSTIILI“

Projekti „Tunne oma elustiili – säästva tarbimise tutvustamine teise-võimaluse-hariduses“ idee tulenes tõsiasjast, et arengu-alane haridus ning globaliseerumise ja jätkusuutlikkuse probleemide käsitlemine niisama hästi kui puudub Euroopa teise-võimaluse-hariduse õppekavadest.

Selle lünga täitmiseks on koostöös teise-võimaluse-hariduse õpetajatega ja arengualase haridusega tegelevate mittetulusühingutega koostatud ja välja töötatud selles väljaandes sisalduvad didaktilised materjalid ja rühmatöö moodulid, mis seostuvad erinevate säästva tarbimise teemadega nagu „Taastuvad energiaallikad“, „Mobiiltelefonid“, „Vesi kui globaalne väärtus“, „Globaalne kaupade tootmine tekstiilitööstuses“ ja „Inimenergia“.

Sel eesmärgil korraldati töökoosolekuid õpetajatega, kellele esitleti esimesi õppekäsitusi eesmärgiga saada neilt konstruktiivset tagasisidet ja üksikasjalikku teavet sihtrühma omaduste ja teise-võimaluse-programmide organisatsioonilise raamistiku kohta. Hilisemas etapis teostati kõigis projektis osalevates riikides esimesed õpetajate töötoad, et anda suuremale hulgale õpetajatele materjalide kasutamise väljaõpe. Nendes töötubades osalejad said esialgsete materjalidega ise töötada, neid katsetada ja oma õppetundides väljapakutud globaliseerumise ja arengualase õppe teemasid ka juba käsitleda. Tänu sellele oli võimalik kõigis projektis osalevates riikides teatud hulgal projekti osi teise-võimaluse-programmides juba rakendada, mis võimaldas saada tagasisidet otse programmi sihtrühmalt ehk noortelt täiskasvanutelt. Meile oli oluline saada teada, kas need materjalid olid õppetundides rakendatavad ja sihtrühmale sobilikud, kas osalejates suudeti tekitada huvi käsitletavate teemade vastu ning kas osalejad nautisid õppepäevi ja välja valitud metoodikat. Saadud kogemuse põhjal oli võimalik materjale veelkord parandada ja optimeerida. Projekti eesmärk on teavitada noori täiskasvanuid (nagu teise-võimaluse-programmides osalejad) meie kõigi isikliku lokaalse tarbimise ja sellest tulenevate globaalsete mõjude vahelistest seostest. See annab noortele

täiskasvanutele võimaluse vaadata kriitilise pilguga isiklike tarbimismustreid ning välja arendada alternatiivseid ja säästvamaid tegevusmustreid.

Euroopa teise-võimaluse-programmide osalejaid seatakse igapäevaelus harva vastamisi arengualaste probleemidega. Nad on eriline sihtrühm, kellel on erilised õpivajadused: enamik neist on noored täiskasvanud, kellel on migratsiooniline ja/või keeruline sotsiaalne taust ning kes võivad kogeda oma perede poolt sageli vaid vähest tuge hea hariduse saamiseks. Kuid kuna nad peavad peagi astuma tööellu, asuvad nad olulises eluetapis. Nad osalevad teise-võimaluse-programmides oma tulevikuväljavaadete parandamiseks. Seetõttu püüdsime käesolevate haridusmaterjalidega välja arendada uuendusliku pedagoogilise lähenemise, mis võimaldab käsitleda teise-võimaluse-programmide osalejatega säästva tarbimise teemat ja globaliseerumise probleeme. Loomulikult loodame me, et need materjalid pakuvad huvi ka paljudes teistes haridusvaldkondades tegutsevatele isikutele ja et nendega saaksid töötada ka teised sihtrühmad.

Me ei väida, et nendes õppepäevades osalevaid inimesi õpetatakse saama täiesti teadlikeks ja valgustatud tarbijateks. Õppepäevade eesmärk on anda osalejatele impulss saada rohkem teada säästvuse teemast, globaalsetest seostest ja globaalse õigluse küsimusest, panna neid informeeritud inimeste rolli, kui nad peaksid tulevikus oma igapäevaelus taaskord nende teemadega kokku puutuma, ning võimaldada neil tegutseda teadlikult ja säästvalt mis tahes tulevikuolukorras. Kõike seda ilma pedagoogilist nimetissõrme tõstmata ja nende „mustale südametunnistusele“ rõhumata. Säästva arengu alane teadlikkus on proovikivi ja isegi peaaegu teadus omaette, kui pidada silmas tohutut koguses teavet ja keerukust, mida tänapäeva elu meile pakub.

PROJEKTI PARTNERID:

DVV INTERNATIONAL

Kontaktandmed: DVV International

Obere Wilhelmstraße 32, 53225 Bonn, Saksamaa
Tel.: +49 (0) 228 97569-0 / Faks: +49 (0) 228 97569-55
info@dvv-international.de / www.dvv-international.de

DVV International on ühenduse Deutscher Volkshochschul-Verband e.V. (DVV) ehk Saksamaa täiskasvanuhariduse liidu rahvusvahelise koostöö instituut. Ühendus esindab ligikaudu 930 täiskasvanuhariduse keskuse ja nende ühenduste huve, olles suurim jätkuhariduse pakkuja Saksamaal.

DVV International pakub üleilmset tuge säästvate struktuuride rakendamiseks ning välja arendamiseks noorte ja täiskasvanuhariduses. Täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö juhtiva kutseorganisatsioonina on DVV International pühendunult toetanud elukestvat haridust juba enam kui 45 aastat. DVV International rahastab oma tööd institutsionaalsetelt ja eraanetatatelt saadavatest summadest.

Meie missioon

Haridus on inimõigus. Me võitleme vaesusega läbi hariduse ning toetame arengut. Globaalselt tegutseva täiskasvanuhariduse ja arengukoostöö kutseorganisatsioonina ehitame me säästvaid jätkuhariduse süsteeme, tehes sealjuures koostööd kodanike, haridusasutuste ja valitsustega. Koos partnerriikide elanikega rajame elukestva õppe asukohti.

Meie töö põhifookus:

- Kirjaoskuslik haridus, põhiharidus ja kutseharidus.
- Maailmaharidus, keskkonnaalane haridus ja säästev areng.
- Migratsioon ja lõiming, põgenike töö, terviseõpetus, konfliktide ärahoidmine ja demokraatiaharidus.

Lokaalne tugi

Me korraldame haridusprojekte ebasoodsas olukorras olevatele noortele ja täiskasvanutele, aitame üles ehitada haridus- ja kutse- ning nõustame partnereid ja valitsusi noorte ja täiskasvanuhariduse säästvate struktuuride rajamisel ja välja töötamisel.

Me teeme koostööd üle 200 kodanikuühiskonna, valitsus- ja akadeemiliste partneritega enam kui 35-st Aafrika, Aasia, Ladina-Ameerika ja Euroopa riigist. Meie riiklikud ja piirkondlikud kontorid arendavad kohalikku ja piirkondlikku koostööd ning tagavad meie tegevuse kvaliteedi ja tõhususe.

Globaalsed partnerlussuhted

Üldiselt on noorte ja täiskasvanute kutse-, kultuuri- ja teadus- haridus üleilmse arengu võti. Koos riiklike, piirkondlike ja globaalsete täiskasvanuhariduse ühendustega edendab DVV International lobitööd hariduse kui inimõiguse ja elukestva õppe valdkonnas ning propageerib nimetatud valdkondi. Sealjuures juhindume ÜRO aastatuhande arengueesmärkidest, globaalsest Haridus Kõigile (EFA) programmist ja UNESCO täiskasvanuhariduse teemalistest maailmakonverentsidest (CONFITEA).

DVV on Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsiooni (EAEA), Rahvusvahelise Täiskasvanuhariduse Nõukogu (ICAE) ja UNESCO Saksamaa Komisjoni (DUK) liige.

KÄRNTENI TÄISKASVANUHARIDUSE KESKUSED

Kontaktandmed:

Verein „Die Kärntner Volkshochschulen“

Bahnhofplatz 3, 9020 Klagenfurt, Austria

Tel.: +43 (0) 50 47770 70 / Faks: 0043 (0) 50 47770 20

office@vhsbtn.at / www.vhsbtn.at

die kärntner
volkshochschulen
projekte

Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit (VHSKTN) on mittetulunduslik liit, kuhu kuulub kaheksa täiskasvanuhariduse keskust Klagenfurtis, Villachis, Spittalis, Wolfsbergis, Feldkirchenis, St. Veitis ja Völkermarktis. VHSKTN asutati ligi 60 aastat tagasi. Traditsioonilise täiskasvanuhariduse keskuste liiduna on VHSKTN ka Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidu liige. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit peab end haridusasutuseks, mis järgib demokraatia ja inimõiguste põhimõtteid ning on sõltumatu kõikvõimalikest poliitilistest parteidest. Seetõttu on VHSKTN vastu kõikvõimalikku tüüpi demokraatiavastasele, rassistlikule, juudivastasele ja misogüünsele või muule käitumisele, mis diskrimineerib mis tahes inimrühma, ning on pühendunud taoliste suundumuste vastu tegutsema.

Vastavalt Austria täiskasvanuhariduse keskuste liidule suhtub VHSKTN haridusse kui õppeprotsessi, mis toimub kogu elu vältel ning hõlmab nii tunnetuslikke, emotsionaalseid kui füüsilisi mõõtmekaid; teisisõnu inimest tervikuna. Liidu töö keskendub õppijate vajadustele ja nõuetele, kuid püüab inimesi teadvustada ka nendest vajadustest ja nõuetest, millele nad ei pruugi igapäevaelus mõelda.

VHSKTN-i koolitusmeeskonda kuulub üle 600 koolitaja, kes viivad igal aastal läbi enam kui 2500 õppetundi üle terve Kärnteni liidumaa. VHSKTN-i juht on Dr. Gerwin Müller ja pedagoogiline direktor on Beate Gfrerer. Lisaks traditsioonilistele tundidele ja kursustele, kus käsitletakse teemasid nagu kultuur ja ühiskond, loodus ja keskkond, majandus ja IT, keeled, loominguilisuus ja kokakunst ning ilu ja heaolu, korraldab täiskasvanuhariduse keskuste liit üle 25 kohaliku ja rahvusvahelise projekti. Enamiku nende projektide võtmeaspekt on teise võimaluse andmine alates põhihariduse kursuste läbimisest, keskhariduse tunnistuse saamisest ja ülikooli sisseastumiseksami sooritamistest. Kärnteni liidumaa täiskasvanuhariduse keskuste liit annab võimaluse neile, kes langevad läbi ühiskonna pragude, ning aitab kõigist sotsiaalsetest klassidest pärit inimestel ronida üles mööda sotsiaalset redelit.

SLOVEENIA TÄISKASVANUHARIDUSE INSTITUUT

Kontaktandmed:

Andragoški Center Slovenija

Šmartinska 134, 1000 Ljubljana, Sloveenia

Tel.: +386 1 5842 560 / Faks: +386 1 5842 550

info@acs.si / www.siae.si

Andragoški center Republike Slovenije
Slovenian Institute for Adult Education

Sloveenia Täiskasvanuhariduse Instituut (SIAE, Slovenian Institute for Adult Education) on Sloveenia peamine riiklik instituut, mis tegeleb täiskasvanuhariduse valdkonnas teadus- ja arendustööga, kvaliteedi- ja haridusküsimustega, juhendamise ja valideerimisega ning reklaami- ja teavitustegevustega. SIAE koostab ametialaseid põhimõtteid ja hinnanguid ning seirab täiskasvanuhariduse süsteemi arengut, töötab välja mitmesuguseid mitteformaalseid ja formaalseid õppevorme, koostab programme eesmärgiga parandada täiskasvanute kirjaoskust ning pöörab erilist tähelepanu tundlike täiskasvanurühmade haridusele ja õppimisele juurdepääsu lihtsustamisele. Seda tehes arendab organisatsioon välja õppimise toetamiseks vajalikku taristut, koostab kvaliteedi enesehindamise ja eelneva õppe valideerimise mudelid ning pakub täiskasvanute koolitajale ametialast haridust ja

väljaõpet. SIAE teavitab nii professionaale kui üldsust kõigist nendest protsessidest ja saavutustest ning annab oma panuse täiskasvanuhariduse vajalikkuse ja rolli laiendamise teadvustamisse.

SIAE-i missiooni üksikasjad:

Me usume, et haridus võib aidata inimestel leida vastus eluaegsele küsimusele „Kuidas ma peaksin oma elu elama?“. Seetõttu tuleb õppekava koostamisel arvestada ka õppija häält. Teisest küljest ei saa üksikisikut vaadelda ühiskonnast isoleerituna. Veelgi enam – iga üksikisik paigutub ühiskonnas mingile kohale. Haridus justkui ühendab ühe isiku elus need kaks poolt sildadega. Sõna ühiskond tuleneb ladinakeelsest sõnast *communicare*, mis tähendab muuta paljudele ühiseks ja jagada. Suhtlemine tähendab jagamist – mitte ainult

materiaalsete asjade, vaid ka teadmiste, vaimsete asjade, väärtuste, probleemide jms jagamist. Inimesed peavad suhtlema. Probleeme ja isegi konflikte, mida nad jagavad, on võimalik mõista konstruktiivselt, kui on võimalik pidada dialoogi, mille käigus saadakse avaldada ja arutleda inimeste mõtteid, teadmisi ja oskusi ning voorusi ja väärtusi. Dialoog tähendab seda, et inimesed kuulavad üksteist ning püüavad üksteist mõista. Ning kui inimesed üksteist mõistavad, võivad nad olla nõus looma ühist tegelikkust. Seetõttu keskendub SIAE eriti just õppimisele ja dialoogile ning õppimise isikupärastamisele ühiskonnas. Selles protsessis pöörame erilist tähelepanu täiskasvanutele, kellel on oht jääda dialoogist välja, näiteks madala haridustasemega inimesed, kooli poolelijättnud noored, migrandid, töötud jne. Suurem osa meie tööst on kesken-
dunud mitteformaalsele õppele, mis moodustab olulisima osa inimese elukestvast õpest.

SIAE ja täiskasvanute koolitajad:

Me teame, kui oluline on täiskasvanuhariduses pädevate töötajate olemasolu ning seetõttu koostame õppeprogramme

täiskasvanute koolitajale (õpetajad, tuutorid, nõustajad, hooldajad jne). Nemat kujutavad endast õppeprotsessi kvaliteedi nurgakivi ning seetõttu on nad oluline jõud, mis suudab ühiskonda muuta.

SIAE ja projekt „Tunne oma elustiili“:

Meie jaoks ei olnud keeruline otsustada, kas osaleda projektis „Tunne oma elustiili“ või mitte, sest see tuleneb sarnastest väärtustest ning sellel on väga sarnased eesmärgid nendele, millest me eespool kirjutasime. Säästva tarbimise küsimused on globaalses maailmas üliolulised. Me usume, et suudame levitada säästva tarbimise põhimõtet Sloveenias. Oleme astunud projekti koos PUM-i¹ võrgustiku õpetajatega ja Umanoteraga, mis on antud valdkonnas juba üle kümne aasta tegutsenud mittetulundusühing. Me õpime projekti teiste partneritega kõik üheskoos. Me suhtleme omavahel ja jagame kõiki hüvesid, teadmisi ja mõtteid, püüdes neid üle laia maailma levitada.

EESTI VABAHARIDUSLIIT

Kontaktandmed:

Eesti Vabaharidusliit

J. Vilmsi 55, 10147 Tallinn, Eesti

Tel.: +372 648 8100

evhl@vabaharidus.ee / www.vabaharidus.ee

Eesti Vabaharidusliit (EVHL) on üleriigiline valitsusväline katusorganisatsioon, mis tegutseb mitteformaalse täiskasvanuhariduse valdkonnas, ühendades haridusalaseid mittetulundusühinguid ja rahvakõrgkooli. EVHL-is on 72 liikmesorganisatsiooni.

Meie väärtused:

- Elukestev õpe ja iga üksikisiku aktiivne osalemine nii oma ühiskonna kui ka riigi kui terviku elus on arengu hädavajalik eeltingimus ja ressurss.

- Õppimine mängib võtmerolli vaesuse, ebavõrdsuse ja sotsiaalse kihistatuse vähendamises, kuid ka demokraatia, loovuse ja majanduse arengu toetamises.

EVHL-i seisukoha järgi peab elukestev õpe Eestis tagama õppijate vajadustega arvestamise ja osalejate aktiivse osalemise õppeprotsessis ning hoolitsema selle eest, et kõigil soovijatel oleks juurdepääs õppimisvõimalustele.

EVHL tegutseb aktiivselt täiskasvanuhariduse poliitikas, toetab oma liikmete tegevust, soodustab nende vastastiku-
seid suhteid, kogub ja avaldab haridusalaseid materjale,

kogub ja levitab teavet, teostab uurimisprojekte, korraldab seminare, kursuseid, konverentse jne, teeb riiklikul ja rahvusvahelisel tasandil koostööd sarnaste eesmärkidega organisatsioonidega ning teeb koostööd ka valitsusasutustega.

EVHL-il on kogemusi mitmesuguste uurimis- ja võrgustikuprojektidega: Euroopa kvalifikatsiooniraamistik, riiklik kvalifikatsiooniraamistik, täiskasvanute koolitajate elukutse ja kvalifikatsiooni küsimused (nii riiklikul kui rahvusvahelisel tasandil, sealhulgas koolitajate väljaõpe), põhioskused ja kutseharidus, peamised pädevusalad ning mitteformaalne haridus jne.

Liidu pädevusalad on järgmised: täiskasvanuharidus kohalikes piirkondades; mittetulundusühingute juhtide koolitamine; juhendamine ja nõustamine täiskasvanuhariduses; täiskasvanuhariduse kvaliteet (sealhulgas koolitajate väljaõpe); kooli pooleli jättnud inimeste (noored täiskasvanud) kaasamine täiskasvanuhariduse tegevustesse.

¹ PUM on teise-võimaluse-hariduse programmi sloveeniakeelne lühend, s.t. noortele täiskasvanutele suunatud projektiope, mis arendati välja SIAE-i poolt 1990-ndatel eesmärgiga aidata kooli pooleli jättnud noortel saada haridus või leida töökoht. Täna on Sloveenias 12 PUM-rühma.

EUROOPA TÄISKASVANUHARIDUSE ASSOTSIAATSIOON

Kontaktandmed:

European Association for the Education of Adults (EAEA)

Mundo-J, Rue de l'Industrie 10, 1000 Brüssel, Belgia

Telefon: +32 2 893 25 22

eaea-office@eaea.org / www.eaea.org

EUROPEAN ASSOCIATION FOR
THE EDUCATION OF ADULTS

Euroopa Täiskasvanuhariduse Assotsiatsioon (EAEA, European Association for the Education of Adults) on mitteformaalse täiskasvanuhariduse hääl Euroopas. EAEA on Euroopa valitsusväline organisatsioon, millel on 42 riigis 123 liikmesorganisatsiooni ning mis esindab enam kui 60 miljonit õppijat üle kogu Euroopa.

EAEA eesmärk on ühendada ja esindada Euroopa organisatsioone, mis on otseselt seotud täiskasvanuharidusega. Algselt nime all European Bureau of Adult Education tuntud organisatsiooni asutasid 1953. aastal mitme Euroopa riigi esindajad.

EAEA edendab Euroopa Liidu 2020. aasta strateegia sotsiaalse kaasatuse aspekte; soodustab täiskasvanuharidust ning formaalse ja mitteformaalse täiskasvanuhariduse juurdepääsu ja osavõtu laiendamises kõigile, eriti aga alaesindatud rühmadele. Me edendame õppija-keskseid lähenemisi, mis arvestavad inimeste eludega ning võimaldavad neil omandada kõikvõimalikke kompetentse, pöörates erilist tähelepanu põhi- ja valdkonnaülestele oskustele.

EAEA

- annab teavet ja ülevaadet EL-i poliitika kohta;
- teeb koostööd EL-i institutsioonidega ning riiklike ja piirkondlike valitsustega, nt Euroopa Nõukoguga ja UNESCO-ga;

- teeb koostööd huvirühmadega läbi EUCIS-LLL-i;
- avaldab aruandeid, käsiraamatuid, teavet projektide kohta ning projektide tulemusi;
- annab nõu ja soovitusi meie liikmete poliitikaalase töö kohta;
- aitab liikmetel vahetada häid tavasid, leida partnereid ning levitada projekte ja õppeüritusi.

EAEA eesmärk on toetada ja levitada oma liikmete kaasatust tegevustesse, mis puudutavad partnerlussuhteid, poliitikate ja õppekavade arendamist, sotsiaalse kaasatuse ja kohesiooni-alaseid uuringuid ja määrusi, demokraatias osalemist ning vaesuse ja diskrimineerimise vastu võitlemist. EAEA on seotud täiskasvanuhariduse pakkujate võrgustikuga ning on täiskasvanuhariduse alal uuenduslike käsitluste juhtiv looja. EAEA korraldab regulaarselt Euroopa konverentse täiskasvanuhariduse ja elukestva õppega seotud teemadel ning loob Euroopa tasandil ühendusi teiste Euroopa platvormide ja katusealgatustega.

Lisaks on EAEA-l pikaajaline kogemus tegevuste levitamises ning tõhusad levitamiskanaliid: oma veebisaidi kaudu jõuab see 350 000 üksikkülastajani aastas; selle uudiskirjadel on üle 2000 lugeja ning sotsiaalmeedia leheküljel on üle 800 jälgija.

VÄLJAANDE AUTORID: BAOBAB – GLOBALES LERNEN

Kontaktandmed:

BAOBAB – Globales Lernen

Sensengasse 3, 1090 Viin, Austria

Tel.: +43 (0) 1319 30-73 / Faks: +43 (0) 1319 3073-510

service@baobab.at / www.baobab.at

BAOBAB – Globales Lernen on mittetulunduslik organisatsioon ja maailmahariduse peamine käsituskoht Austrias. Pakkudes didaktilisi materjale õpetajatele ja koolitajatele, edendame me globaalsete teemade käsitlemist nii Austria koolides kui ka neist väljaspool. Oma tööga soovime tõsta teadlikkust ülemaailmsete majanduslike, sotsiaalsete, ökoloogiliste ja poliitiliste seoste kohta ning näidata, et kuna need on põhjustanud inimene, siis on võimalik neid muuta. BAOBAB asub Viinis ning tegutseb neljas valdkonnas:

Raamatukogu

BAOBAB – Globales Lernen kuulub rahvusvahelise arengu C3-raamatukogu hulka. Tegemist on Austria suurima haridus- ja teadusraamatukoguga, mis on pühendatud rahvusvahelisele arengule, maailmaharidusele ning nais- ja sooküsimustele.

Raamatukogu hariduslik osa pakub mitmesugustele õppetasemetele laias valikus didaktilisi globaalsetel teemadel materjale (raamatuid, DVD-sid, CD-sid, mängu). Need allikad käsitlevad rahukasvatuse, inimõiguste hariduse, keskkonna-, poliitika- ja arengualase hariduse ning sotsiaalse ja kultuuri-devahelise õppimise ja mitmekesisuse hariduse küsimusi.

Erilist tähelepanu on pööratud ühe- ja mitmekeelsetele lasteraamatutele ning maailma eri paigust pärit filmidele dokumentaalidele.

Filmid ja haridusalased materjalid

BAOBAB – Globales Lernen arendab välja globaalseid küsimusi käsitlevaid haridusalaseid materjale kõigile tasemetele (lasteaeast kuni täiskasvanuhariduseni).

Meie DVD-d sisaldavad valitud dokumentaale ja lühifilme Aafrikast, Aasiast, Ladina-Ameerikast ja Ida-Euroopast. Need käsitlevad globaalseid teemasid ning annavad ülevaate maailma eri paigus elavate inimeste eluolude erinevustest. Lisaks sisaldavad DVD-d iga filmi kohta didaktilisi materjale ja taustateavet.

Koolitamine

BAOBAB – Globales Lernen pakub erinevate tasemete (lasteaiad, koolid jne) õpetajatele ja teistele pedagoogidele maailmahariduse alast koolitust. Koolitus on kooskõlas õpetajate praktikaga ning see peaks lihtsustama maailmahariduse sisestamist õppekontekstidesse.

Konsulteerimine

BAOBAB – Globales Lernen toetab õpetajaid ning teisi pedagooge ja õpilasi materjalide valimisel ja projektide teostamisel.

III. VÄLJAANNET PUUDUTAV TEAVE

See tarbimise ja tootmisahelate teemal põhinev moodul pakub välja mõtteid ja meetodeid, kuidas käsitleda maailmaharidust igapäevastes õppetundides. Sealjuures on kesksel kohal puuvilla ja tekstiilide tootmise teema.

See keskendub tootmisprotsesside globaliseerumisele riiete näitel. Kus ja mis oludes toodetakse meie riideid? Millised tootmisetapid on selleks vajalikud ja millised sotsiaalsed ja rahalised kulud nendega kaasnevad? Kuidas see mõjutab keskkonda? Ning millistes töötingimustes toodavad meie riideid kaugetes riikides töötavad inimesed? Isikliku tarbimiskäitumise põhjal käsitlevad õppijad globaalset kaupade tootmist ning asetavad selle inimõiguste ja keskkonna säästvuse konteksti.

Sealjuures on kesksel kohal seoste loomine õppija isikliku eluga. Materjalid sisaldavad mitmesuguseid meetodeid, mis võimaldavad tutvustada säästvuse teemat ning uurida lähemalt ka sellega seotud erinevaid aspekte. Õppijad käsitlevad asjakohaseid küsimusi mitmest vaatenurgast ja mõtisklevad võimalike alternatiivsete tegevusvalikute üle. Meetodid võimaldavad teemat uurida nii kognitiivselt kui loominguiliselt. Igast peatükist leiavad õpetajad käsitletavate küsimuste kohta taustateavet käsitletavate küsimuste kohta ning samuti mitu meetodit, mida nad võivad koos oma kursusel osalejatega kasutada. Antud väljaanne võimaldab mitut lähenemist:

Seda võib kasutada riiete tootmise teemaga seotud meetodite koguna, millest võib sõltuvalt õppetunni teemale, huvile või ajale välja valida üksikuid meetodeid ning neid tavapärastes õppetundidesse sisse viia.

Ent lisaks annab see väljaanne õpetajatele võimaluse iseseisvalt korraldada eriline projektipäev vastavalt osalejate huvidele ja mõtetele või vastavalt mõne käsitletava teema teistele aspektidele (allpool on välja pakutud ka võimalik ajakava). Loomulikult võib meetodeid ühendada ka teiste teemade, meetodite ja harjutustega, mida ei ole siin välja pakutud. Väljaande näol on tegemist välja pakutud variandiga, mis jätab ruumi laiendamiseks ja improviseerimiseks.

Kõiki meetodeid on kirjeldatud viisil, mis peaks võimaldama õpetajatel neid iseseisvalt ja lihtsasti rakendada. Kuid nagu meetodite rakendamine on juba näidanud, on mõnel juhul edukaks teostuseks ning lõbusaks õppepäevaks soovitatav ja mõnikord isegi vajalik teatud improviseerimine õpetajate poolt.

Iga meetodi juurde on lisatud teave selle rakendamiseks vajaminevate materjalide ja aja kohta (aega puudutav teave on mõeldud suunisena ning võib olenevalt rühma omadustest erineda) ning juhised õppeürituse ettevalmistamise, teostamise ja hindamise kohta. Antud on ka koopiategemise mallid ja kasutatavad töölehed. Kõik need võib kopeerida käesolevast väljaandest, kuid kuna materjalid on üleval ka meie projekti veebisaidil (www.knowyourlifestyle.eu) allalaaditavate materjalide lehel, on võimalik üksikuid osi ka sealt välja printida.

Me loodame, et kõik meie materjalidega töötavad õpetajad ja nende kursustel osalejad naudivad välja pakutud teemade uurimist, saavad uusi ja huvitavaid teadmisi ja mõtteid ning võtavad oma tulevikku kaasa kindlamad säästvusealased veendumused.

TEKSTIILIDE TEEMA PROJEKTIPÄEV

Kestus: 5 tundi (pluss pausid)

aeg (minutites)	pealkiri	tegevused	sisu	materjalid/dokumendid
35	Sissejuhatus			
05	Sissejuhatus		Programmi tutvustamine	
15	Minu välimus	Asendi baromeeter	Mõtisklus riiete ja tarbimise teemal	
15	Quiz around textiles	Quiz	Tekstiilitööstuse tutvustamine	Viktoriini vastuste tööleht
160	Tekstiilitööstus ja töötingimused			
30	T-särgi tootmine	Piltide jada	Pilguheit tekstiilide tootmisahelasse ning inimestele ja keskkonnale põhjustatavatele probleemidele	Pildid, tekstikaardid, plakatipaber, pliatsid ja võimalusel internet
30	Kes saab millise osa T-särgi kasumist?	Tööjõukulude osakaalu visualiseerimine T-särgi lõpphinnast võrreldes teiste kuludega	Tootmiskulude ja nende jaotumisega tutvumine	Kaardid, nõõpnõelad või keeplint, erinevate kulurühmadega A4-paberid ja tööleht, igale rühmale T-särk
100	Töötingimused tekstiilitööstuses	Töö tsitaatidega, nõudmiste koostamine	Tööõiguse probleemide tuvastamine ja lahenduse sõnastamine	Töötingimuste tekstikaardid, paber ja pliatsid, töölehed (igale rühmale üks), min. 40 kaarti, nõõpnõelad või keeplint
105	Lahendused ja tegutsemisvõimalused			
45	Kvaliteedimärkide džungel	Veebiuuring	Tekstiilitööstuses kasutatavate säästvuse kvaliteedimärkidega tutvumine	Väljalõigatud kvaliteedimärgid, kvaliteedimärkide teabetekst, internet
60	Mida saan mina teha?	Asendi baromeeter	Mitmesuguste isiklike tegutsemisvõimalustega tutvumine, kuidas käituda õiglaselt	Tegutsemisvõimaluste tekstikaardid, silt „Seeläbi on võimalik palju muuta“, silt „Seeläbi ei muutu mitte miski“, punased ja rohelised pliatsid

PUUVILL JA TEKSTIILITÖÖSTUS

Tekstiili- ja rõivatööstus on äärmiselt globaliseeritud. Maailmaturul valitseva konkurentsi ning odavamate tootmismeetodite otsingute tõttu on paljud tekstiiliettevõtted rajanud oma tootmistehased niinimetatud arenguriikidesse. Sellesse globaalsesse majandusse on hõlmatud suurel hulgal tööstusi alates kõrgtehnoloogia ettevõtetest ning mitmesugustest tarnijatest ja alltarnijatest kuni kodus töötavate naisteni. Selles tootmisahelas on töö- ja inimõiguste eiramine tavaline.

Tuhandet rõivaettevõtet võtavad globaalsele tekstiiliturule tööle peamiselt noori naisi, eriti Aasias ja Lääne-Ameerikas. Sealjuures on tavalisteks nähtusteks korrapäraste töötasude ja töölepingute puudumine, ületunnitöö tasustamata jätmine jne.

Tihti transporditakse nii toormaterjale kui ka vahe- ja lõpptooted teisele poole maakera. Tekstiiliahelas toimuv keskkonna koormamine on hästi teada tõsiasi: toorkiudude kultiveerimiseks kasutatakse suures koguses pestitsiidide, tekstiilmaterjali viimistlemiseks tarvitatakse mitmesuguseid väga erinevaid kemikaale ning puuvilla kasvatamisega kaasneb tohutu veekulu.

Viimastel aastatel on sellega seoses hakatud üha rohkem käsitlema ka sotsiaalseid teemasid. Tänu kodanikuühiskonna organisatsioonidele nagu Clean Clothes Campaign (eesti

keeles Puhaste Riiete kampaania) on tekstiilide tootjad ja kauplused sunnitud lisaks majanduslikele huvidele võtma üha enam sotsiaalset ja ökoloogilist vastutust oma toodete eest, eriti seoses kasumiahela tootmisprotsessidega.

Õko- ja õiglase mood ei ole enam ainult nišitoode! Orgaanilised teksapüksid ja õiglase kaubanduse T-särgid ripuvad juba praegu suurte moekettide riidepuudel. Kuid mida tähistab termin „õko“ ja mida tähendab „õiglase“? Mis peitub kõikvõimalike kvaliteedimärkide taga?

Alljärgnevas moodulis tutvustatakse tekstiilide tootmisahela mitmesuguseid probleemivaldkondi ning pakutakse välja alternatiive. Eesmärk on tagada loodusressursside säästev kasutamine.¹

Selles moodulis tutvuvad OV-d globaalse kaupade tootmisega tekstiilide näitel ning mõtlevad ka isikliku tarbijakäitumise üle. Nad jälgivad teksapükste tootmist ümber maailma ning õpivad tundma tekstiilitootmise mitmesuguseid etappe ja nendega seotud probleeme. Erilist tähelepanu pööratakse tekstiilitootmises valitsevatele töötingimustele inimõiguste ja põhiliste tööstandardite taustal, OV-d pakuvad välja võimalikke lahendusi, käsitlevad neid ning hindavad tegevusvõimalusi. Teemat on võimalik sisse viia ka inglise keele õppesse.

¹Koolitajad leiavad täiendavat taustateavet veebiaadressilt: WeltverbesserIn 2/2011, S.9-11: www.cleanclothes.at/media/common/uploads/download/ausgabe-22011/weltverbesserIn-2-2011_web-doppel.pdf

>>> ALUSTAMINE

Tekstiilide teema käsitlemiseks võib kasutada ühte või mitut järgmisest kolmest harjutusest. Kõik need harjutused keskenduvad OV-de tarbijakäitumisele ning käsitlevad tootemarkide teemat.

Igal inimesel on teatud arusaamad, mis mõjutavad

tema elu ja käitumist. Mõnele inimesele on imago või välimus väga oluline. Tootemargid sümboliseerivad teatud imagot ja ellusuhtumist. Riiete abil antakse märku teatud rühma kuulumisest. Seeläbi saab rõivastusest staatuse sümbol, mis mõjutab inimeste kuulumist või välja jäämist.

>>> TOOTEMARGID NÄITAVAD, MILLINE INIMENE ON

OV- käsitlevad tootemarkide teemat ja riiete funktsioone.

Loominguline töö

25 min.

A3 formaadis paber igale OV-le, värvilised pliiatsid, nöörid, pesupulgad (või korktahvel)

Iga OV saab paberilehe, millele ta joonistab inimekeha kontuure. Seejärel pannakse sellele inimesele „selga tootemarkidega riided“ (joonistades). Tootemarkide sildid peavad olema selgelt nähtavad. Näiteks joonistavad nad T-särgi ja kirjutavad selle juurde selgesti tootemargid või tootemarkide logod. Kujutlusvõimel võib lasta vabalt lennata. Nad võivad valida, kas nad samastavad end selle inimesega ja riietavad teda oma harjumuste, eelistuste või soovide järgi või on see väljamõeldud inimene.

Umbes 10 minuti pärast riputatakse joonistused klassiruumis nööri ja kõik saavad neid vaadata, kuid kommenteerida ei tohi.

Lõpuks arutletakse järgmiste küsimuste üle:

- Mis funktsioonid on riietel?
- Miks on tootemargid nii olulised?
- Millise riietusstiiliga te milliseid hoiakuid seostate?

>>> MINU VÄLIMUS: LOGOGA VÕI LOGOTA!

OV-d arutlevad isiklikke hoiakuid ja käitumist seoses rõivaste ja tarbimisega.

Asendi baromeeter

15 Min.

Tööleht „Minu välimus“

Klassiruumi püstitatakse ohutult kaks posti. OV-d asetavad end nende vahele kujutletavale joonele vastavalt sellele, kumma posti poole nad end tunnevad kuuluvat. Vabatahtlikkuse alusel selgitavad nad, miks nad valisid selle asukoha.

- Kui kaua aega kulub sul hommikul riiete valimiseks? (vähe – palju)
- Kui oluline on sinu jaoks riideid ostes tootemark? (ebaoluline – oluline)
- Kui sageli ostad uusi riideid? (iga päev – maksimaalselt kord aastas)
- Kui oluline on sinu jaoks tootemark, kui ostad endale kingi? (ebaoluline – oluline)
- Kas sulle meeldib riidele kulutada vähe või palju raha? (vähe – palju)
- Kas sa kannad oma kapis olevatest riidetest paljusid riideesemeid? (paljusid – väheseid)

Lisavariandid

Töölehega „Minu välimus“ saavad OV-d seda harjutust ka üksi teha. Pärast töölehe täitmist võrdlevad OV-d oma vastuseid kaaslasega.

Soovitus edasiseks tööks:

Töölehed võib kokku koguda ja nendest kokkuvõtte teha. Kui sagedused on kokku loetud, võib need protsentideks teisendada.

MINU VÄLIMUS: LOGOGA VÕI LOGOTA! TÖÖLEHT

1. Kui kaua aega kulub sul hommikul riiete valimiseks?

☐

< 5 min.

☐

5-10 min.

☐

10-20 min.

☐

20-30 min.

☐

> 30 min.

2. Kui oluline on sinu jaoks riideid ostes tootemark?

☐

väga oluline

☐

pigem oluline

☐

pigem ebaoluline

☐

ebaoluline

3. Kui sageli ostad uusi riideid?

☐

u. kord nädalas

☐

u. kord kuus

☐

iga 2–3 kuu järel

☐

u. 2 korda aastas

☐

u. kord aastas

☐

harvem

4. Kui oluline on sinu jaoks tootemark, kui ostad endale kingi?

☐

väga oluline

☐

pigem oluline

☐

pigem ebaoluline

☐

ebaoluline

5. Keskmiselt mitu eurot kulutad sa riistele ühes kuus?

☐

< 10

☐

10-30

☐

30-60

☐

60-100

☐

üle 100 Euro...

6. Kui paljusid oma riidekapis olevatest esemetest sa tegelikult kannad?

☐

peaaegu kõiki

☐

umbes 2/3

☐

umbes pooli

☐

umbes 1/3

☐

väga väheseid

RAHA PANEB RATTAD KÄIMA

OV-d arutlevad riidepoodide ja tootemarkide, ettevõtete peakontorite ja nende tootmisriikide üle.

Veebiuuring, visualiseerimine maakaardil

50 min.

Internet, maakaart (nt www.mygeo.info/karten.html), väikesed sinised ja kollased lipud (või kahte värvi peadega nööpnõelad)

OV-d jagunevad väikesteks 3–4-liikmelisteks rühmadeks ja mõtlevad järgmiste küsimuste üle:

- Millistest riidepoodidest ma tavaliselt riideid ostan?
- Kas ma kannan tootemarkidega riideid? Kui jah, siis milliste tootemarkide omi?
- Milliseid teisi riidefirmasid ja tootemarke ma veel tean?

Sõltuvalt rühmadest nimetatakse siinkohal erinevaid ettevõtteid. Ettevõtete ja tootemarkide nimed kogutakse kokku ning seejärel uurib iga rühm Clean Clothes Campaign'i veebisaidilt (www.cleanclothes.at/de/firmen-check) kahe ettevõtte või tootemargi peakontorit ning nende ettevõtete tootmisriike. Juhul kui nimetati ainult poode või tootemarke, mille kohta teave puudub,

võib uurida hoopis järgmisi ettevõtteid: C&A, H&M, Helly Hansen, Jack Wolfskin, Jack & Jones, Tally Weil, New Yorker, Levi Strauss.

Iga rühm märgib oma tulemused maakaardile, tähistades ettevõtte peakontorid siniste lippudega ning tootmiskohad kollaste lippudega.

Nüüd arutlevad OV-d üheskoos, miks asuvad nende ettevõtete harukontorid arenenud riikides ja miks on nad oma tootmise paigutanud niinimetatud arenguriikidesse. Kuhu seab end enamik ettevõtteid sisse ja millega seda seletada? Mis võiksid olla need põhjused, miks ettevõtted ei soovi avaldada oma kaupade tootmisriike?

TEKSTIILITÖÖSTUS: KASUMI JA VASTUTUSTUNDE VAHEL

Nagu kõik teisedki tööstusharud on ka tekstiili- ja rõivatööstus äärmiselt globaliseerunud nii sotsiaalses kui geograafilises mõttes. Maailmaturul valitseva konkurentsi ning odavamate tootmismeetodite otsingute tõttu on paljud tekstiiliettevõtted rajanud oma tootmistehased niinimetatud arenguriikidesse. Sellesse globaalsesse majandusse on hõlmatud suurel hulgal tööstusi alates kõrgtehnoloogia ettevõtetest ning mitmesugustest tarnijatest ja alltarnijatest kuni kodus töötavate naisteni.

Tihti transporditakse nii toormaterjale kui ka vahe- ja lõpptooted teisele poole maakera. Tekstiiliahelas toimuv keskkonna koormamine on hästi teada tõsiasi. Lisaks mängivad säästvas arengus olulist rolli sotsiaalsed teemad.

Ettevõtjad ja kauplejad on sunnitud lisaks majanduslikele huvidele võtma üha enam sotsiaalset ja ökoloogilist vastutust oma toodete eest, eriti seoses kasumiahela tootmisprotsessidega.

Ettevõtlusega seotud tegevuste taoline terviklik ja säästlik käsitlus peaks olema keskel kohal ka toodete märgistamisel. Tekstiilitööstuse usaldusväärne ja veenev kvaliteedimärk peab asetama säästvuse aspekti sertifitseerimisprotsessi keskmesse. Selleks peab aga kangaste päritolu, töötlemine ja tootmine olema läbipaistvad.

>>> TEKSTIILIDE TEEMALINE

OV-d saavad ülevaate rõivatööstuse tõsiasjadest.

 Viktoriin

 15 min.

 Tööleht „Viktoriini vastused“, kirjutusvahendid

OV-d moodustavad väikesed rühmad. Iga rühm saab „viktoriini vastuste“ koopia, millel on õiged vastused esitatud läbisegi. Koolitaja loeb ette esimese küsimuse. Alles siis, kui ta on lugemise lõpetanud, võivad rühmad välja pakkuda oma vastused. Esimesena õige vastuse andnud rühm

võidab ning saab ühe punkti. Kui vastatakse juba enne küsimuse ettelugemist, siis saab vastav rühm ühe miinuspunkti. Seejärel loeb koolitaja ette järgmise küsimuse ning lõpuks arutlevad OV-d, mis oli nende jaoks uus ja mis üllatav või mida nad varem ei teadnud.

Vastused

- 1. Plastpudelitest (ühe särki tegemiseks kulub 13 ringlusse võetud PET-pudelit).
- 2. 1,8 miljardit² (see teeb 60 paari teksapükse sekundis).
- 3. Hiinas.
- 4. H&M³ (populaarsuselt järgmine on C&A).
- 5. 130 eurot⁴ (see moodustab umbes 4,5% kuu eelarvest).
- 6. Kvaliteedimärk annab teavet toote valmistamisega kaasnevate keskkonnaomaduste, töötajate tingimuste jms kohta (seda nimetatakse ka kvaliteeditähiseks).
- 7. Viide tootjale (sageli valmistab üks firma

mitut tootemark. Tootemargid sümboliseerivad teatud imagot ja ellusuhtumist. Rõivastuse abil antakse edasi kuulumist teatud rühma).

- 8. USA-s (1847. aastal USA-sse emigreerunud Levi Strauss valmistas kullakaevajatele robustsed teksapükseid).
- 9. Puuvillast (selle paber koosneb puhtast tärglisevabast puuvillast).
- 10. Gore-tex
- 11. Adidas (ettevõtte peakontor asub Saksamaal ning levitab ka selliseid tootemarkke nagu Rebook ja Taylor Made).

² Allikas: <http://de.globometer.com/kleidung-jeans.php>

³ Allikas: www.trendtop500.at/unternehmen/h-m-hennes-mauritz-gmbh/nettoumsatz

⁴ Allikas: www.statistik.at/web_de/statistiken/soziales/verbrauchsangaben/konsumerhebung_2009_2010/055851.html

TEKSTIILIDE TEEMALINE VIKTORIIN: VASTUSED

1. Millest on valmistatud Brasiilia jalgpallimeeskonna särgid?
2. Mitu paari teksaseid müüakse maailmas iga aastal?²
3. Kus kasvab kõige rohkem puuvilla?
4. Mis on kõige edukam rõivafirma Austrias?³
5. Kui palju raha kulutab keskmine Austria eramajapidamine riidele ja aksessuaaridele kuus?⁴
6. Mis on kvaliteedimärk?
7. Mis on tootemark?
8. Kus leiutati teksapüksid?
9. Millest on valmistatud euro rahatähed?
10. Milline kangas sai tuntuks oma veekindlate omaduste poolest?
11. Millise suurfirma, mis toodab ka riideid, peakontor asub Saksamaal?

Gore-tex

Plastpudelid

11.8 miljardit

H&M

Kvaliteedimärk
annab teavet toote
valmistamisega kaasne-
vate keskkonnaomaduste,
töötingimuste jms
kohta

Puuvill

Hiina

Viide tootjale

adidas

130 Eurot

USA

>>> MINU TEKSAPÜKSTE MAAILMA-REIS

Teksapükste näidet kasutades saavad OV-d ülevaate tootmise globaliseerumisest ja tutvuvad tootmise rahvusvaheliseks muutumise põhjustega.

Visualiseerimine maakaardil

45 min.

A3 formaadis maakaart (nt www.mygeo.info/karten.html), tekstikaardid: „Minu teksapükste maailmareis“ (üks komplekt rühma kohta), nõõpnoelad

1. samm: valmistatud ... (10 min)

Teema sissejuhatuseks moodustavad OV-d paarid ja uurivad oma riiete päritolu. Nad uurivad läbi iga riideeseme, mida sel päeval kannavad. Riideesemete sees olevatel siltidel peab olema kirjas riiete päritolu. Enamasti on võimalik kindlaks teha isegi jalanõude päritolu. Tuvastatud päritoluriigid kirjutatakse tahvlile. Lisaks öeldakse OV-dele järgmine tõsiasi: sildid ei räägi alati tõde. Kui seal on näiteks kirjas „Valmistatud Indias“ või „Valmistatud Eestis“, siis tähendab see ainult seda, et nimetatud riigis toimus tootmise viimane etapp. Erinevad etapid alates puuvilla istutamisest, kiudude ketramisest ja kangaste värvimisest kuni lõpptooteni teostatakse erinevates kohtades üle maailma.

2. samm: (35 min)

Sõltuvalt klassi suurusest jagatakse OV-d umbes 10-liikmelisteks rühmadeks. Iga rühmale antakse maakaart ja teksapükste maailmareisi välja lõigatud kaardid. OV-del palutakse panna kaardid õigesse tootmisahela järjekorda alates puuvillapõllust kuni müügini. Seeläbi on võimalik selgelt näha, millised tootmisetapid on olulised ja kui globaliseerunud on tänapäeval tootmine. Üsna tihti on mingi rõivaese reisinud 20 000 – 50 000 kilomeetrit, enne kui jõuab meie kohalikku poodi.

Vastused:

1. C // 2. F // 3. H // 4. I // 5. K // 6. B // 7. A // 8. E // 9. J // 10. G // 11. D

Seejärel arutletakse rühmas teemaga seotud küsimuste üle. Selleks leiata ideid tekstikaardidelt või küsimusi võivad küsida ka OV-d ise. Vajadusel võib koolitaja lisada järgmised küsimused:

- Varem toimus suur osa tekstiilitootmisest ka Euroopas. Miks on tootmiskohad muutunud?
- Mis on selle muutuse võimalikuks teinud?

Võimalikud vastused:

Teised riigid on odavamad, neil on vähem tööseadusi, madalamad maksud ja tollilõivud, poliitilised kokkulepped on teinud selle lihtsamaks, suhtlusvahendid on paranenud, transport on odav, toormaterjalid kasvavad teatud piirkondades kõige paremini, oskusteave on olemas teatud riigis, rahvusvahelised ettevõtted muudavad kõik tsentraalseks jne.

Siinkohal võib välja tuua tõsiasja, et üha kiirenevate moetsükli tõttu liigub tootmine taas Euroopale lähemale. Uuteks tootmiskohtadeks on Maroko ja Rumeenia.

Soovitus edasiseks tööks:

Siinkohal võib süvendatult käsitleda tekstiilitööstuse ajaloolist arengut Euroopas ja kogu maailmas ning ka Euroopa tekstiilitööstuses varem valitsenud töötingimusi

MINU TEKSAPÜKSTE MAAILMAREIS: TEKSTIKAARDID

C

Meie teksapükste lähtematerjal ja seega ka alguspunkt on puuvill. Puuvill kasvab eelkõige troopilistest ja lähistroopilistest piirkondades. Puuvilla taimed vajavad palju päikest, püsivat temperatuurivahemikku 18 kuni 28 °C ning rohket vett. Meie teksapükste puuvill on kasvatatud Aasias, täpsemalt Indias.

H

Seejärel töödeldakse lõng teksakangaks Hiinas asuvas kudumistehases.

A

Teksapükste lõikelehed tulevad USA-st ning need kantakse kiiresti ja lihtsalt elektroonilisel teel kangale Bangladeshis asuvas tehases.

B

Pärast värvimist toimub kanga lõppviimistlus, mille käigus tehakse see pehmeks ja kortsuvabaks. Meie poolt vaadeldaval juhul toimub see Bulgaarias. Seejärel saadetakse kangas juurdelõikusesse ja õmlemisse. Riiki, kus toimub õmlemine, peavad jõudma kõik tükid (sealhulgas lõige, nõöbid ja hooldusjuhised).

G

Järgmisena õmmeldakse tükid kokku. Seda teevad enamasti noored naised ning selleks kulub palju tööaega. Seetõttu toimub see tootmisetapp eelkõige riikides, kus on väga madalad palgad. Meie poolt vaadeldaval juhul on selleks riigiks Bangladesh.

F

Puuvillast kanga valmistamiseks tuleb esmalt kiudusid kedrata. Seda tehakse ketrusvabrikutes, mis antud juhul asuvad Türgis. Lõnga tootmiseks kasutatakse kalleid ja tänapäevaseid masinaid. Seetõttu toimub see sageli riikides, kus on hea juurdepääs vastavale oskusteabele ja piisavalt raha.

K

Valmis kanga värvimine toimub Tuneesias (Põhja-Aafrikas).

I

Sinise teksariide saamiseks tuleb kangast järgmises etapis värvida. Värvid tulevad Poolast.

E

Hooldusjuhised tulevad Prantsusmaalt ning saadetakse samuti Bangladeshis.

J

Nööbid ja needid toodetakse Itaalias ja saadetakse Bangladeshis.

D

Seejärel transporditakse valmis teksapüksid laevaga Euroopasse. Siin õmmeldakse neile külge sildid, teksapüksid puhastatakse veelkord ära ning viiakse seejärel kesklattu ja hiljem Eestis asuvasse müügipunkti, kus nad jäävad ostjaid ootama.

>>> T-SÄRGI TOOTMINE

OV-d saavad lühiülevaate „tekstiiliahelast“ ja tekstiilide tootmisega nii inimestele kui keskkonnale kaasnevatest probleemidest ning samuti mahetalupidamisest ja õiglasest kaubandusest saadavatest eelistest.

1. samm: (20min)

OV-d töötavad pildikaartidega „T-särgi tootmine“. Kui grupis on üle 15 OV, on parem jagada grupp kaheks ja töötada kahe pildikaartide komplektiga. Pildid riputatakse üles ning tekstikaardid jagatakse OV-dele. Esimene OV loeb ette 1. tekstikaardi. OV-d otsivad üheskoos üles sellele vastava pildi ning kaart asetatakse pildi juurde. Seejärel loeb järgmine OV ette 2. tekstikaardi ja nii jätkatakse seni, kuni kõik pildid on õiges järjekorras.

Harjutuse ajal tekib kindlasti küsimusi. Soovitav on pidada arutelusid ja tundmatud mõisted lahti seletada. Küsimused, millele ei osta vastata, kirjutatakse üles. Seejärel võivad OV-d proovida nendele küsimustele interneti abiga vastused leida. Vastuste otsimisel võib abi olla järgmistest veebisaitidest, mis käsitlevad tekstiilide tootmist, keskkonda ja töötingimusi:

Pildijada

30 min.

Pildid ja kaardid (üks komplekt rühma kohta), plakat ja kirjutusvahendid, võimalusel internet

Soovitavad veebisaidid:

- www.wupperinst.org/globalisierung/pdf_global/baumwolle.pdf
- www.baumwolle.at/qualitaeten/qualitaeten-baumwolle.html
- www.wikipedia.org
- www.klimabuendnis.at/start.asp?ID=115294

2. samm: (10 min)

Kõigi kaupade tootmisprotsess mõjutab nii inimesi kui keskkonda. Küsimus on lihtsalt selles, kui tõsised on need mõjud. Mitte ühtegi toodet ei ole võimalik toota ilma keskkonda mõjutamata. Mahe- ja õiglase tootmise puhul püütakse hoida negatiivseid mõjusid minimaalsel tasemel.

OV-d võtavad rühmades kokku mainitud probleemid ning kirjutavad üles tekstiilide tootmise valdkonnas kasutatavad võimalikud alternatiivid.

T-SÄRGI TOOTMINE: TEKSTIKAARDID

1. PUUVILLA KASVATAMINE

Meie T-särgid koosnevad peamiselt puuvillast. Puuvilla on riie valmistamiseks kasutatud juba sajandeid. Seda kasvatatakse troopilistes või lähistroopilistes kliimatssoonides ehk soojades, jäävabades ja päikeküllastes paikades. Puuvilla taimed vajavad palju päikest, püsivat temperatuurivahemikku 18 kuni 28 °C ning rohkelt vett. Traditsioonilistes puuvillakasvatustes kasutatakse suurtes kogustes väetisi ja putukamürke. See mõjub keskkonnale väga halvasti. Näiteks nõrguvad väetised maapinda ja jõuavad põhjavette. Lisaks mõjuvad mürgid halvasti ka põllul töötavate inimeste tervisele.

Kuid puuvilla kasvatatakse ka mahedalt – nagu on näidatud meie pildil. Muuhulgas tähendab see seda, et puuvilla kasvatatakse ilma keemiliste väetiste ja mürgiste pestitsiidideta, kasutades looduslikke meetodeid. See ei mõju hästi mitte ainult keskkonnale, vaid ka puuvilla põldudel töötavatele inimestele. Kuigi pindala, millel kasvatatakse mahepuuvilla, suureneb iga aastaga, moodustab see praegu vaid ligikaudu 1% kogu maailma puuvilla tootmisest.

2. PUUVILLASAAGI KORISTAMINE

Puuvillataimed moodustavad viljakupraid, milles kasvavad lugematul hulgal valgete seemnekarvadega hernesuurused seemned. Kui puuvill on küps, avanenud kuprad ning karvased seemned lükatakse välja. Sel hetkel tuleb puuvillasaak kiiresti ära koristada, sest vastasel juhul muutub see kõvaks ja kasutuskõlbmatuks.

Suurtes monokultuurides tehakse seda harilikult masinatega. Seetõttu pritsitakse puuvillataimi mürgiste kemikaalidega, mille järel taimed langevad lehed. Nüüd on võimalik valged kiud masinatega koristada. Väikestel põldudel ning mahepõllumajandusliku puuvilla puhul, nagu meie pildil näha olev puuvill, koristatakse puuvillasaak enamasti käsitsi. Kuigi see on väga keeruline ja töömahukas, ei ole tänu sellele vaja taimetelehti kemikaalidega eemaldada. Käsitsi korjatud puuvill on kvaliteetsem, sest korjajad võtavad vaid väga küpseid kiukimpe ning jätavad vähemküpsed põõsasse alles. Kahjuks saavad traditsioonilise kasvatamise korral korjajad, sealhulgas lapstöötajad, selle kurnava töö eest tihtilugu väga väikest palka.

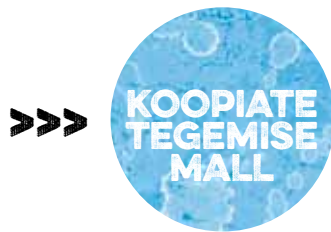
3. KEEMILISED SÜNTEESKIUD

Kuna meie T-särgid peaksid ka venima, lisatakse puuvillale väikeses koguses lükrat. Lükra on sünteeskiud ning sarnaselt polüestrile toodetakse seda osaliselt toornaftast. Kuna lükra kuivab kiiresti, hoiab oma kuju ja on lihtsasti hooldatav, ei suuda tekstiilitööstus enam ilma selleta hakkama saada. Ent kahjuks kaasnevad toornafta kasutamisega sageli tohutusuured keskkonnakahjud. Mõelge kasvõi uudistele, mis teavitavad järjekordsetest tankrionnetustest ja lekkivatest naftatorudest. Ihaldatud toormaterjali pärast alustatakse isegi sõdu.

Lisaks sellele on toornafta taastumatu ressurss. Kuigi eksperdid ei ole ühel nõul selle osas, millal toornafta varud otsa saavad, on oluline mõelda alternatiividele õigeaegselt. Üks võimalus on toota tekstiilikiude tselluloosist ehk puidust.

⁵Verbraucherzentrale Bundesverband: Textilien – Eine Unterrichtsidee zu Nachhaltigkeit und Globalisierung. 2010
Paulitsch, Katharina: Am Beispiel Baumwolle: Flächennutzungskonkurrenz durch exportorientierte Landwirtschaft. 2004
Engelhardt, Andreas: Schwarzbuch Baumwolle. Was wir wirklich auf der Haut tragen. 2012
Verbraucherzentrale Bundesverband: Nachhaltigkeit und Globalisierung am Beispiel Textilien. 2010
www.wikipedia.org

T-SÄRGI TOOTMINE: TEKSTIKAARDID

4. KETRAMINE JA KUDUMINE

Pärast saagikoristamist vabastatakse puuvillakiud kupardest ning pressitakse masinate abil pallideks. Seejärel transportitakse need ketrusvabrikusse. Seal segatakse puuvill lükraga ja kedratatakse lõngaks. Alguses on puuvilla niidid väga jämedad, kuid pärast mitmekordset ketramist saadakse lõpptooteks väga peen puuvillalõng, mida töödeldakse veel edasi. Ketramine toimub enamasti kallite masinatega. Lõplik lõng viiakse kudumistehasesse, kus see töödeldakse kangaks.

See pilt on tehtud ühes Indias asuvas ketrusvabrikus, mis on lubanud toota kaupu õiglase kaubanduse kriteeriumide järgi. Muuhulgas tähendab see seda, et puuvilla kasvatatavatele põllumeestele makstakse saagi eest kõrgemat hinda.

Lisaks pööratakse antud ketrusvabrikus tähelepanu ka headele töötingimustele ja sobiva suurusega palgale. Kuid kahjuks ei ole see paljudes firmades iseenesestmõistetav.

5. TEKSTIILIDE VIIMISTLEMINE

Enne kui kangast on võimalik õmmelda T-särk, tuleb seda „viimistleda“. See tähendab, et vastavalt vajadusele kangast valgendatakse ja värvitakse ning see muudetakse keemiliste ainete abil läikivaks, pehmeks ja mustust hülgevaks.

Säravate värvide saamiseks kasutatakse tihti peale raskmetalle sisaldavaid värve. Need raskmetallid ei ole kahjulikud mitte ainult keskkonnale, vaid võivad tekitada ka inimestel vähki. Sageli toimub tekstiili viimistlemine riikides, kus on ebapiisavad kanalisatsioonisüsteemid ja seetõttu satuvad mürgised ained filtreerimata kujul keskkonda. Lisaks ei ole kemikaalidega töötavad inimesed sageli küllaldaselt kaitstud.

Teise võimalusena saab tekstiile värvida ka looduslike värvidega, mis on inimestele ja keskkonnale vähem kahjulikud. Kuid need värvid on tihti tuhmimad ja säratumad. Meie pildil olevad värvitrumlid asuvad Mauritiuses. Tegemist on ettevõttega, mis toodab õiglase kaubanduse riideid Austriale.

6. JUURDELÕIKAMINE JA ÕMBLEMINE

Kui kangas on kootud, võib tootmisprotsess jätkuda. Lõikejooniste alusel lõigatakse masinate abil või käsitsi tükid välja ja õmmeldakse kokku. Seda etappi nimetatakse töötlemiseks. Tegemist on tootmisprotsessi väga töömahuka etapiga, milleks on vaja ulatuslikku tööjõudu. See tähendab, et paljudele tuleb maksta palka ning seetõttu lasevad paljud firmad oma riidekaubad õmmelda riikides, kus on võimalik maksta väga madalaid palku. Nii on see eelkõige mitmes Aasia riigis näiteks Bangladeshis ja Hiinas. Eriti just noored naised töötavad päevas kaksteist ja enam tundi. Sageli ei maksta neile isegi seadusega määratud miinimumpalka ning ka ohutusjärelvalve on paljudes nendes tehastes ebapiisav.

Õiglase kaubanduse riide puhul arvestatakse nende probleemidega. Töötajatele, nagu meie pildil olev õmblejanna, makstakse õiglast palka ning kinni peetakse ka ohutusnõuetest.

T-SÄRGI TOOTMINE: TEKSTIKAARDID

7. TRANSPORTIMINE

Nüüd on meie T-särk saanud täiesti valmis. See pakendatakse ja saadetakse sihtkohta. Meie poolt vaadeldaval juhul toimub see esmalt laeva- ning seejärel maanteetranspordiga. Kuid see ei ole meie T-särgi esimene reis. Kõik algas sellest, kui puuvill transporditi põllult ketrusvabrikusse. Tootmisprotsessi jooksul on see reisinud üle 20 000 kilomeetri. Sealjuures kasutati tohutus koguses diislikütust ehk toornaftat ja toodeti palju keskkonda kahjustavaid aure (näiteks on kasvahoonegaasid osaliselt süüdi kliimamuutuses). Laevatranspordi valdkonnas on veel palju arenguruumi, eriti kui me mõtleme sellele, et laevadega transporditakse üle 90% kõigist kaupadest. Kuid just selles valdkonnas pole praeguseni suurt midagi ära tehtud.

8. MÜÜMINE

Nüüd on meie T-särk saanud täiesti valmis. See pakendatakse ja saadetakse sihtkohta. Meie poolt vaadeldaval juhul toimub see esmalt laeva- ning seejärel maanteetranspordiga. Kuid see ei ole meie T-särgi esimene reis. Kõik algas sellest, kui puuvill transporditi põllult ketrusvabrikusse. Tootmisprotsessi jooksul on see reisinud üle 20 000 kilomeetri. Sealjuures kasutati tohutus koguses diislikütust ehk toornaftat ja toodeti palju keskkonda kahjustavaid aure (näiteks on kasvahoonegaasid osaliselt süüdi kliimamuutuses). Laevatranspordi valdkonnas on veel palju arenguruumi, eriti kui me mõtleme sellele, et laevadega transporditakse üle 90% kõigist kaupadest. Kuid just selles valdkonnas pole praeguseni suurt midagi ära tehtud.

T-SÄRGI TOOTMINE: PILDIKAARDID

Pilt puuvillapõsast kahe valge pallikesega © EZA Fairer Handel

Pilt puuvilla korjavatest kätest © EZA Fairer Handel

**KOOPIA
TEGEMISE
MALL**

T-SÄRGI TOOTMINE: PILDIKAARDID

Pilt naftapumbast (mustvalge) © askaja - Fotolia.com

Pilt värvnatest © EZA Fairer Handel

T-SÄRGI TOOTMINE: PILDIKAARDID

Pilt värvitrumlist © EZA Fairer Handel

Pilt juurdelõikamisest © EZA Fairer Handel

T-SÄRGI TOOTMINE: PILDIKAARDID

Pilt transportimisest © URSfoto / pixelio.de

Pilt riidepoest © Helmut Wimmer

>>> KVALITEEDIMÄRKIDE DŽUNDEL

OV-d tutvuvad tekstiilitööstuses kasutatavate kvaliteedimärkidega. Nad otsivad märkide kohta teavet ja jagavad oma tulemusid kolleegidega.

1. samm (15 min)

OV-d moodustavad 2–3-liikmelised rühmad. Iga liige saab endale ja loeb läbi teabeteksti „Kvaliteedimärgid“, mis sisaldab kvaliteedi-märkide hindamisega seotud teavet. Kvaliteedimärgid (vt allpool) lõigatakse välja ja iga rühm valib endale ühe märgi. Seejärel üritavad rühmad leida oma kvaliteedimärgi kohta järgmist teavet:

- Millised on kriteeriumid (mahepõllumajandus, töötingimused jne)?
- Kes ja kuidas teostab kontrolli?
- Kas selle kohta on võimalik leida teavet veebisaitidelt? Kui lihtsasti?

2. samm (20 min)

Seejärel esitavad OV-d oma tulemused kolleegidele. Nad peaksid iga kvaliteedimärgi kohta olulisimad faktid üles kirjutama, et harjutuse lõpus oleks kõigil OV-del ülevaade kõigist käsitletud märkidest.

Veebiuuring

45 min.

Internet, teabetekst „Kvaliteedimärgid“, välja lõigatud kvaliteedimärgid

3. samm (10 min)

Nüüd mõtlevad OV-d lühidalt järgmiste küsimuste üle:

- Milliseid kvaliteedimärke te juba enne teadsite? Kas te teadsite nende tähendusi?
- Kas te ostaksite kvaliteedimärkidega riideid? Miks või miks mitte?
- Kas teie arvates on kvaliteedimärgid hea viis, kuidas parandada töötingimusi tekstiilitööstuses?

Lisavariandid:

Kui harjutuse ajal pole võimalik kasutada interneti, võib eelnevalt välja trükkida veebisaitidel (www.ci-romero.de/gruenemode-siegel; www.label-online.de) leiduva teabe ning jagada need OV-dele. Sel juhul tuleb välja jätta kolmas küsimus (Kas selle kohta on võimalik leida teavet veebisaitidelt? Kui lihtsasti?).

KVALITEEDIMÄRKIDE DŽUNDEL: TEABETEKST

Leidub palju erinevaid märke, mis annavad meile teavet riideesemete tootmise kohta. Seetõttu ei ole alati lihtne selget ülevaadet saada.

Selleks, et teada, kui usaldusväärne on mingi märk, on oluline teada järgmisi asjaolusid:

Milliseid kriteeriume kasutatakse?

Mida märk lubab? Uuesti ringlusse võetud materjalist mahepakendit?

Kes ja kuidas märke kontrollib?

Siinkohal on oluline, et kontrolle teostavad sõltumatud asutused.

Kui ettevõtte ise kontrollib, kas reeglitest peetakse kinni, siis tuleks olla ettevaatlik. Oluline on ka see, kas kontrollidest teavitatakse ettevõtet ette või mitte.

Kas teabele on lihtne juurdepääsu saada?

Kas märkide veebisaitidel on piisavalt teavet?

- Kas teavet on esitatud ka riietel?

Soovitusi uuringu teostamiseks:

- Märkide veebisaidid
- www.ci-romero.de/gruenemode-siegel/
- www.label-online.de

LÕIGAKE VÄLJA JA JAGAGE RÜHMADELE JÄRG- MISED KVALITEEDIMÄRGID:

>>> KES SAAB MILLISE OSA T-SÄRGI KASUMIST?

OV-d tutvuvad T-särgi tootmiskulude ja kulude jaotusega.

1. samm:

OV-d töötavad rühmades ja arvutavad välja kulud, mis tekivad T-särgi tootmise ja müügi käigus, ning kirjutavad need kulud kaardile (puuvilla hind, õmbleja palk, reklaam, poemüüja palk, transpordikulud jne).

2. samm:

Nüüd riputatakse üles allpool loetletud kategooriad.

Paluge OV-del kogu klassi kaardid kategooriatesse jagada ja need üles riputada.

- Jaemüük, haldus, käibemaks
- Tootemargi nimi, haldus, reklaam
- Materjalide hind ja madalate palkadega riigis paikneva tehase kasum
- Transpordikulud, maksud
- Õmblejate palgad

Jagage igale rühmale tööleht „T-särk“ ja paluge neil pilt mööda punktiirjooni välja lõigata. Nüüd peaksid nad ära arvama, kui suur protsent T-särgi kasumist kuulub millisesse kategooriasse.

Rühmad kinnitavad oma hinnangud kategooriate külge.

Võrrelge OV-de vastuseid õige vastusega ja paluge neil seda kommenteerida.

Vastused:

- Jaemüük, haldus, käibemaks: 50%;

Kulude visualiseerimine T-särgi näitel

20 - 30 min.

Tühjad kaardid, nõõpnõelad või kleeplint, A4 formaadis lehed kulukeskustega, tööleht, igale rühmale üks „T-särk“

- Tootemargi nimi, haldus, reklaam: 25%;
- Materjalide hind ja madalate palkadega riigis paikneva tehase kasum: 13%;
- Transpordikulud, maksud: 11%;
- Õmblejate palgad: 1%.

Kui OV-d on juba õppinud protsentide arvutamist, võib teha järgmisi arvutusi. Vastasel juhul võib arvud lihtsalt ette lugeda:

- Jaemüügist ostes maksab üks T-särk 5 eurot. Kui palju saab sellest üks õmbleja? (5 senti).

- Kui palju tõuseb T-särgi hind, kui õmbleja saaks palka praegusest topelt? (5 senti).

Seejärel arutletakse järgmiste küsimuste üle:

kas selline jaotumine on õiglane?

Kui õmblejad saaksid palka praegusest topelt, siis kes peaks maksma need täiendavad 5 senti? Kas kliendid või ettevõtted? Miks?

Soovitus edasiseks tööks:

Lisaks võib välja arvutada ka teiste kulukeskuste osakaalud.

>>> MIS ON TÖÖ?

OV-d käsitlevad sõna „töö“ ja otsivad sellele definitsiooni.

OV-d moodustavad väikesed neljaliikmelised rühmad ja proovivad leida töö definitsiooni.

Abi võib olla järgmistest küsimustest:

- Kui me kuuleme sõna „töö“, siis mida me esimese asjana mõtleme?
- Kuidas defineerida tööd?
- Milliseid töövorme on olemas?
- Mida tähendab töö meist igaühe jaoks?

Hiljem jagavad rühmad tulemusi ka teistega ja arutlevad nende üle ning mõtlevad kogu klassiga välja ühise definitsiooni.

Ajurünnak

15 min.

Soovitus edasiseks tööks:

Ühiskonnaõpetuse aines võib sellele lisaks kirjutada essee teemal „töö“.

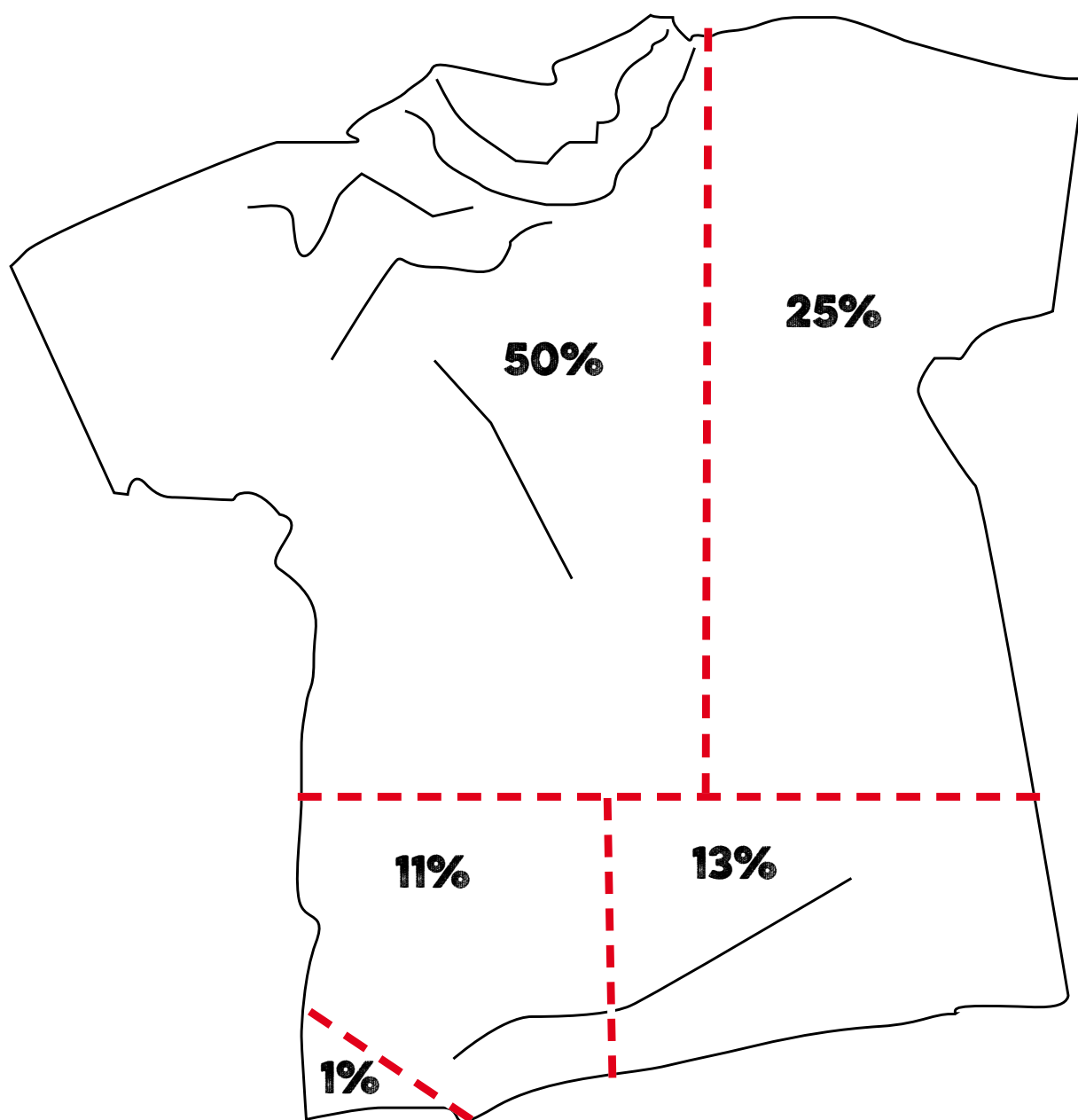
Lisaks võib töö poolt ja vastu koguda täiendavaid argumente ning seejärel neid arutelu käigus esitleda.

⁶Taustateave koolitajatele: <http://derstandard.at/1363709879452/Bangladesch-Papst-nennt-Naehstuben-Sklavenarbeit>

**KOOPIDATE
TEGEMISE
MALL**

KES SAAB MILLISE OSA T-SÄRGI KASUMIST?

Allikas: Christliche Initiative Romero (CIR): FAIRliixt und zugenäht! Für menschenwürdige Arbeitsbedingungen in der Bekleidungsindustrie, 2011, S.5

>>> INIMESED TEEVAD RIIDEID⁷

OV-d arutlevad mängulisel viisil tekstiilitöölise raskeid töötingimusi. Harjutuse eesmärk on mõista õmblejate tööpäeva – tööd konveierilindi taga ja tükitööd.

Rollimäng

40 min.

Tööleht „Õmblejad“ (12 OV jaoks vähemalt 70 A5 formaadis töölehte)

Tavalise pluusi õmblemine hõlmab mitut etappi. Tekstiilitehastes teevad neid erinevad töörühmad. Mitte keegi ei valmista üksinda ühte pluusi algusest lõpuni, vaid igaüks õmbleb terve päeva näiteks vaid nõõpe, varrukaid või passesid, seljatükke või muid osi. Selline tööjaotus lühendab tootmisaega oluliselt, kuid töö muutub üksluiseks. Lisaks on õmblejad ajalise surve all ning neile makstakse tehtud töö järgi ehk nende valmistatud osade arvu järgi.

Tööolukorda raskendab ka tolmu ja ebemetega kaasnev pidev silmade pingutamine ja kopsude ärritus.

1. samm:

OV-d moodustavad 12-liikmelised rühmad ja jaotavad omavahel ära rollid: 11 õmblejat ja 1 ülevaataja. Iga õmbleja saab numbri: 1. õmbleja, 2. õmbleja jne, töölehe ja kirjutusvahendi. Ülevaataja saab endale ülejäänud töölehed. Koolitaja jagab igale õmblejale ühe ülesande (vt „Tööülesanded“). OV-d kirjutavad üles oma numbrile vastava ülesande.

„Tööülesanded“

1. õmbleja: tükkide juurdelõikamine
2. õmbleja: õlapassede (kahepoolsed) kohandamine
3. õmbleja: küljeõmbluste sulgemine ja palistamine
4. õmbleja: rinnataskute valmistamine ja külge õmblemine
5. õmbleja: nõõbiliistu valmistamine
6. õmbleja: nõõpauuliistu õigesse kohta sättimine ja külge õmblemine
7. õmbleja: käeaukude mansettidega palistamine
8. õmbleja: varrukate külge õmblemine
9. õmbleja: kraede valmistamine ja õmblemine
10. õmbleja: nõõpaukude õmblemine
11. õmbleja: nõõpide külge õmblemine

2. samm:

Tähelepanu, valmis olla, läks!

Oluline teadaanne ettevõtte juhilt: tänase tööpäevaga tuleb valmis teha 70 pluusi!

Iga õmbleja kirjutab oma tööetapi töölehele, näiteks 1. õmbleja kirjutab: „tükkide juurdelõikamine“, 2. õmbleja kirjutab: „õlapassede (kahepoolsed) kohandamine“ jne.

Kohe, kui ta on valmis, annab ta lehe edasi endast vasakul asuval õmblejale. Seejärel kirjutab ta sama teksti järgmisele töölehele ning sellega jätkatakse seni, kuni ülevaataja 10 minuti pärast tööpäeva lõpetab.

Tööpäeva lõpus peab ülevaataja esitama ettevõtte juhile (koolitaja) 70 hoolikalt valmistatud pluusi.

Mängu ajal peab ta erilist tähelepanu pöörama sellele, et tööd tehtaks kiiresti, tõhusalt, kesken-dunult ja et kõik lõpetavad kohe, kui aeg on läbi saanud. Lisaharjutusena võib töölehti juurde anda, kui esimene ports on täis.

3. samm:

Nüüd loetakse kokku, mitu tükki on 1. õmbleja valmistanud (ehk mitmele töölehele on 1. õmbleja kirjutanud „tükkide juurdelõikamine“; 2. õmbleja „õlapassede (kahepoolsed) kohandamine“ jne. Ülevaataja kontrollib iga õmbleja töö üle ja eemaldab need, mis ei vasta kvaliteedikriteeriumidele (s.t mis ei ole korralikult kirjutatud!). Need õmblejad peavad ebarahuldavad osad õise vahetuse ajal uuesti tegema.

4. samm:

Arutlege mängu üle. Sealjuures võib abi olla järgmistest küsimustest:

- Kuidas õmblejatel läks?
- Kas oli raske töötada ajalise surve all või täita 70 pluusi eesmärki?
- Kas on lõbus teha terve päev ühte ülesannet? Kas see on meeldiv, sest sel ajal ei pea palju mõlema? Või on see üksluine ja igav?
- Mis tunne oli olla pideva järelevalve all?
- Kuidas ülevaatajal läks?
- Kas oli raske taluda survet anda üle 70 korralikult valmistatud pluusi?
- Mis tunne oli õmblejaid kontrollida ja neid survestada?
- Kumba tööd te meelsamini teeksite ja miks?

⁷See meetod on võetud allikast: BAOBAB – Globales Lernen: Die Welt entdecken, erfahren, verstehen. Methoden für den Unterricht. Viin, 2008.

INIMESED TEEVAD RIIDEID: TÖÖLEHT „ÕMBLEJA“

1. ÕMBLEJA: _____
2. ÕMBLEJA: _____
3. ÕMBLEJA: _____
4. ÕMBLEJA: _____
5. ÕMBLEJA: _____
6. ÕMBLEJA: _____
7. ÕMBLEJA: _____
8. ÕMBLEJA: _____
9. ÕMBLEJA: _____
10. ÕMBLEJA: _____
11. ÕMBLEJA: _____

1. ÕMBLEJA: _____
2. ÕMBLEJA: _____
3. ÕMBLEJA: _____
4. ÕMBLEJA: _____
5. ÕMBLEJA: _____
6. ÕMBLEJA: _____
7. ÕMBLEJA: _____
8. ÕMBLEJA: _____
9. ÕMBLEJA: _____
10. ÕMBLEJA: _____
11. ÕMBLEJA: _____

>>> TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES

OV-d tuvastavad tekstiilide tootmises esinevaid tööseadustega seotud probleeme. Nad vormistada ja esitada nõudmisi. Lisaks õpivad nad tundma töötingimustega seotud rahvusvahelisi õigusi.

1. samm: (20 min)

OV-d töötavad väikestes rühmades (max. neli rühma). Iga rühm saab aruanded, mis käsitlevad töötingimusi tekstiilitööstuses (vt aruannete tekstikaarte „Töötingimused tekstiilitööstuses“). Eelkõige saavad neis sõna lõunast pärit õmblejad ja ametiühinguliikmed. Tekstid jaotatakse rühmadele kätte ja loetakse läbi. Kõik ei pea iga teksti läbi lugema. Üheskoos koostavad OV-d nimekirja tekstides nimetatud probleemidest. Nende probleemide põhjal koostavad rühmad nõudmised, kuidas oleks võimalik neid probleeme lahendada (nt tuleb maksta mõistlikke palgaskid, lapstööjõu kasutamine peab olema keelatud jne). Nõudmised kirjutatakse plakatile.

2. samm: (30 min)

Iga rühm esitleb teistele oma nõudmisi ja klassi peale koostatakse nõudmiste kataloog. Sellesse tuleks lisada ainult need nõudmised, mis on OV-dele tõeliselt olulised.

3. samm: (60 min)

OV-d naasevad oma väikestesse rühmadesse. Igale rühmale antakse inimõiguste ja tööstandardite tööleht, mis sisaldab valitud artikleid inimõiguste deklaratsioonist ja tööstandarditest. Koolitaja selgitab lühidalt nende koostamist ja tähtsust. Seejärel vastavad OV-d järgmistele küsimustele. (Esimese küsimuse puhul võib artikleid puudutavad nõudmised kirjutada töölehele. Kolmanda küsimuse puhul kirjutavad nad kaardile kõik isiklikud või poliitilised ettepanekud, mida soovivad rakendada.)

- Milliseid teie nõudmisi toetab inimõiguste deklaratsioon või ILO tööstandardid?
- Kuidas on võimalik, et hoolimata inimõiguste deklaratsioonile ja tööstandarditele on endiselt olemas nii halbu töötingimusi?

Töö tsitaatidega, nõudmiste koostamine

100 min

Aruannete tekstikaardid „Töötingimused tekstiilitööstuses“, plakatid ja kirjutusvahendid, inimõiguste ja põhiliste tööstandardite tööleht (igale rühmale üks) vähemalt 40 kaarti, nõõp, nõelu või kleeplinti

- Mis peaks juhtuma, et neid nõudmisi rakendatakse? Mida saate teie isiklikult teha? Mis peaks juhtuma poliitilisel tasandil? Mis peaks juhtuma ettevõtete tasandil?

Kõigepealt arutlevad kõik koos lühidalt 1. ja 2. küsimuse üle.

Seejärel esitlevad rühmad oma kaartidele kirjutatud isiklikke, poliitilisi ja ettevõtteid puudutavaid ettepanekuid. Need riputatakse vastavas järjekorras üles.

Nüüd antakse OV-dele teada, et on olemas organisatsioon, mis korraldab kampaaniaid tekstiilitööstuse paremate töötingimuste heaks. Üks selline on rahvusvaheliselt tegutsev Clean Clothes Campaign (CCC), mis on koostanud käitumisjuhise, mis on saadaval veebiaadressilt www.cleanclothes.at/de/ueber-uns/forderungen. Klassis koostatud nõudmiste nimekirja võrreldakse CCC omaga. Mille osas need kattuvad? Millised on erinevused?

Soovitus edasiseks tööks:

Tekstide paremaks mõistmiseks võib iga OV koostada 1–2-lauselise kokkuvõtte aruannete tekstikaartidele „Töötingimused tekstiilitööstuses“.

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES: ARUANNETE TEKSTIKAARDID

KES MAKSA MEIE RIIETE EEST? „HIIGLASTE KAMPAANIAGA“ SUURIMATE ODAVPOODIDE VASTU

„Kuues tehases, millest viies valmistatakse tooteid odavmüügikaupluste ketile Lidl ja kolmes odavmüügikaupluste ketile Kik, töötava 136 naistöötajaga tehtud intervjuude põhjal on tuvastanud tõsiseid tööseaduse rikkumisi: õmblejad töötavad ilma lepinguteta ning madalate palkade eest. Ületunde ei tasustata või tasustatakse ebakorrektselt, töötajatel on keelatud moodustada ametiühinguid. Tehastes puuduvad töökomiteed või ametiühingud. Ülevaatajad diskrimineerivad naisi või kohtlevad neid halvasti; neile makstakse vähem kui meestele.“

Väljavõtte allikast „Frauensolidarität“, nr 104, 2/08, lk 23

BANGLADESH: TEHASETULEKAHJUS HUKKUS ÜLE 100 INIMESE, AVARIIVÄLJAPÄÄS OLI TÕKESTATUD SADADELE TÖÖTAJATELE, ENAMIK NEIST NAISED.

„Dhaka – üle 100 inimese hukkus ühe Bangladeshis tekstiilitehase õõvastavas tulekahjus. „Lisaks sai 200 inimest põletushaavu,“ ütles pühapäeval vastutav päästametnik. Kuigi hoones oli mitu treppi, pääses nende kaudu vaid esimesele korrusele, kust aga tuli oligi alguse saanud. Muid avariiväljapääse ei olnud. Tehasekatastroofi ajal õmbles seal umbes 1000 töötajat. Muuhulgas valmistasid nad tooteid ka Saksamaa ettevõtetele. Clean Clothes Campaign kritiseeris halbu töö- ja ohutustingimusi, mis valitsevad paljudes madalate palkadega riikide tehastes. Ikka ja jälle esineb sarnaseid katastroofe nii Bangladeshis, Indias kui Pakistanis.“

Väljavõtte allikast <http://derstandard.at/1353207217427/Bangladesch-Mehr-als-120-Tote-bei-Brand-in-Fabrik> (alla laaditud kuupäeval 07.05.2013)

PUNANE KAART RAHVUSVAHELISTELE FIRMADELE NAPPIDE PALKADE EEST SPORDIRIIETE TÖÖSTUSES

Pui-Lin Sham (tekstiilitööstuse ametiühingu Hongkong Clothing, Clerical & Retailing General Union juhatuse liige): „... enamikul töötajatel ei ole õigusi puhkusele või emaduse kaitsele, neil puudub tervise- ja pensionikindlustus. Nad töötavad hommikul kella seitsmest õhtul kella kümneni, et pidada kinni lühikestest tähtaegadest. Mõnikord peavad nad töötama ka kogu öö. Kuigi Hiinas on tööseadus, ei rakendata ega kontrollita seda tõsiselt. Töötajaid aga kontrollitakse töökohas väga rangelt ning kui nad jutustavad liiga palju või käivad liiga tihti tualetis, siis nende palkasid vähendatakse. Kuigi on olemas ebaõiglaste töötasude kaebusi menetlevad asutused, saavad töötajad sealt väga vähe ja enamasti ebapiisavalt tuge.“

Väljavõtte allikast „Frauensolidarität“, nr 104, 2/08, lk 14

TEKSTIILIKETI ZARA JUURDLUS SEOSSES SUNNITÖÖLISTEGA

„Tekstiilikett Zara on sattunud uurimise alla seoses sunnitöö kahtlustega Brasiilias. Väidetavalt värvatakse Sao Paulo piirkonnas töötajaid tööle tingimustes, mis sarnanevad orjusega, ütles kolmapäeval Sao Paulo tööjärelevalve ameti esindaja. Prokuratuur alustas juurdlust mais ning avastas Sao Paulo linnast 130 km lõunas asuvast Americana vallast 52 bolivilast, kes töötasid ebaseaduslikult ja tervist kahjustavates tingimustes. Sealjuures tuvastati Zara tootemargi riideid.“

Väljavõtte allikast www.kleinezeitung.at/nachrichten/wirtschaft/2811438/ermittlungen-gegen-kette-zara-zwangsarbeit.story (alla laaditud kuupäeval 06.05.2013)

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES: ARUANNETE TEKSTIKAARDID

MOEVALE

„Enamikul tehastel puudub isegi BSCI audit, näiteks Megastar Appareel. Selle Dhaka linna keskel asuva tehase aknaid katavad trellid, ruumid on pimedad ja ainuke avariiväljapääs on kitsas trepp, mille kaudu ei saaks 600 töötajat tulekahju korral iialgi hoonest põgeneda. Ettevõtte maksab vaid töötajatele seadusega kehtestatud miinimumpalka ehk 30 eurot kuus.“
Väljavõtte allikast www.zeit.de/wirtschaft/unternehmen/2012-09/textilfabriken-bangladesch/seite-2 (alla laaditud kuupäeval 06.05.2013)

INTERVJUU GAP-I VARUSTAVAS ETTEVÖTTES YUNG WAH INDUSTRIAL CO. TÖÖTAVA PAKKIJAGA

„Minu praegusest palgast ei piisa kõigi elamiskulude katmiseks. Hästi elamiseks peaksin ma teenima vähemalt 120 dollarit, kui mitte arvestada boonuseid. Isegi siis, kui ma sain teha ületunde, ei piisanud sellest. Ma pidin kohalikult laenuandjalt laenama kuus 30 kuni 50 dollarit.“

Väljavõtte allikast www.evb.ch/p20334.html

SADU TULEKAHJUOHVREID PAKISTANIS ASUVAS KIK'I VARUSTUSTEHASES

Eelmisel nädalal suri Karachi linnas ettevõttes Ali Enterprise puhkenud tulekahjus ligi 300 inimest. Ali Enterprise tootis teksapükse odavketile KIK. Tehases töötas eelmisel teisipäeval puhkenud tulekahju ajal umbes 650 töötajat. Lukustatud avariiväljapääsude, trellidega kaetud akende ja tõkestatud treppide tõttu surid peaaegu pooled töötajad. Paljud hüppasid alla hoone viimaselt korruselt ning said vigastada. Tehas ei olnud ametlikult registreeritud ning hoonet ei olnud ametlikult kontrollitud ja seal puudus registreerimise ajal tehtav inspeksioon.

Väljavõtte allikast www.cleanclothes.at/de/news/brandkatastrophe-KIK-zulieferbetrieb-Pakistan

INTERVJUU H&M'I VARUSTUSETTEVÖTTES BERRY APPAREL CO. TÖÖTAVA KVALITEEDIKONTROLÖRIGA

„Kuni 2007. aastani töötasin ma tihti kaksteist tundi päevas, et katta oma igapäevased kulud ja saata raha koju. Nüüd tohime me teha päevas vaid kaks ületundi. Seega teenin ma kuus 100 kuni 110 dollarit, kui ma ühtegi tööpäeva vahele ei jäta. Juhatas üritab võimalusel alati vältida kohalkäimise boonuse maksmist, isegi kui esitame töölt puudumise põhjusena arstitõendi. Iga põhjendatud puudumine läheb meile maksma kaks kuni kolm dollarit ning lisaks ka kohalkäimise boonuse. Kui me ei saa arstile tõendi eest maksta, läheb tervisega seotud puudumine kirja põhjuseta puudumisena ning see läheb meile maksma kümme dollarit.“ www.evb.ch/p20353.html

INTERVJUU LEVI VARUSTUSETTEVÖTTE EVERGREEN APPAREL OMBLEJANNAGA

„Ma kuulsin, et naabertehastes makstakse paremaid palku. Ma võiksin sinna tööle kandideerida, kuid ma ei tee seda, sest meil on Evergreenis nüüd tähtajatud töölepingud (alates 2012. aasta jaanuarist). Teised tehased ei paku seda võimalust. Kuni 2012. aastani olid meil ainult kolmekuulised lepingud. Ma ei tea, miks otsustas juhatus seda muuta, aga see on kahtlemata hea uudis. Nüüd võin ma ise otsustada, kas tahan siia jääda või mitte, ilma et peaksin tuleviku pärast muretsema.“

Väljavõtte allikast www.evb.ch/p20342.html

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES: ARUANNETE TEKSTIKAARDID

INTERVJUU H&M'I VARUSTUSETTEVÖTTES BERRY APPAREL CO. TÖÖTAVA KVALITEEDIKONTROLÖRIGA

„Ma saan päevas toidule kulutada ainult 6000 rieli (1,50 dollarit). Selles piisab napilt nälja peletamiseks. Ma saan osta suppi ja selle juurde natuke riisi, kuid mitte puuvilju, maiustusi või jooke. Seda on liiga vähe ja paljud meist kannatavad hüpoglükeemia all. Seetõttu on meie hulgas ka minestushood väga tavalised. Keskmiselt kaotab kuus teadvuse neli kuni viis kolleegi, eriti tekstiilide keemilise puhastuse osakonnas. Seal on kemikaalide lõhn väga tugev. See osakond peaks asuma hoonest väljas.“

Väljavõtte allikast www.evb.ch/p20353.html

NELI AASTAT ORI

„See tehas sarnaneb vanglale nagu kõik teisedki siinsed tehased. Juba väljas olles on tunda tohutut tolmukogust, aiad, postid, trellid – kõik on kaetud paksu puuvillakihiga. Juhataja räägib tihti oma Sumangali tüdrukutest. Olenevalt nõudlusest töötavad nad 12 kuni 16 tundi päevas, kuus päeva nädalas ning neid kontrollivad meessoost vahetuseülemad. Kui nad on ühe päeva haiged, peavad nad terve kuu tasuta töötama, nii lihtne, nii ebaõiglane. (...) Tüdrukud ei tohi omast tahtest mitte kuhugi minna: „Neil on tehase territooriumilt lahkumine rangelt keelatud! Kui nad soovivad välja minna, läheme me nendega kaasa ja toome nad tagasi. Me ei luba neil vabalt ringi liikuda.“ Kuid tegelikult ei oleks ta tohtinud kõike seda öelda. Ta sattus hoogu, kuigi ta ülemus oli tal rangelt keelanud seda teha.“

Väljavõtte allikast www.zeit.de/2012/13/Indien_Textilfabrik-Arbeitsbedingungen/seite-2 (alla laaditud kuupäeval 07.05.2013)

TEKSTIILIDE ODAVMÜÜJA KIK: LAPSTÖÖJÕUD EI OLE VÄLISTATUD

„Aasta alguses avaldas Clean Clothes Campaign (eesti keeles „Puhaste riiete kampaania“) uuringu, mis käsitles töötingimusi Bangladeshis ettevõtetes, mis töötavad muuhulgas ka odavketi KiK jaoks. Selles artiklis, mille sai endale ka ajaleht SPIEGEL ONLINE, on nimetatud mitut KiK'i koodeksi rikkumist. Seal on mainitud, et tehastes puuduvad töönoorkogud ja väga sagedased on madalalt tasustatud ületunnitööd. Puuduvad ka töölepingud ning naiste diskrimineerimine on tavapärane. Ükski küsitletud töötaja ei olnud koodeksist kunagi kuulnudki. Ometigi on uuringus mainitud lääne äripartnerite ja nende saadikute poolt teostatud kontrollkäike. Enne kontrollkäiku aga puhastakse tualetid põhjalikult, töötajaid hirmutatakse ja nooremad saadetakse koju, et kontrollijad ei oskaks arvata, et tööle on võetud ka alla 14-aastaseid inimesi.“

Väljavõtte allikast www.spiegel.de/wirtschaft/textil-discounter-kik-kinderarbeit-nicht-ausgeschlossen-a-552311.html (alla laaditud kuupäeval 06.05.2013)

VÄLJAVÕTE INTERVJUUST H&M'I VARUSTUSETTEVÖTTES E GARMENT TÖÖTAVA KUDUJA BOPHA CHEAGA

„Võitlemine“ on sõna, mida Bopha Chea tunneb eriti hästi. Selleks, et mitte lihtsalt saatusega leppida, otsustas ta liituda oma tehase ainukese sõltumatu ametiühinguga C.CAWDU. See on julge samm, kui mõelda sellega seotud ohtudele. 2007. aasta 2. mail osales enam kui 250 töötajat valimistel, mille eesmärk oli asutada kohalik C.CAWDU ametiühing. Järgmisel päeval vallandati 19-st kandidaadist 13, veel kolme ähvardati, misjärel suunati nad mujale tööle ning lõpuks vallandati. 2011. aasta juulis vallandati kaheksa C.CAWDU esindajat ja veel kahte rünnati pärast seda, kui nad olid kogunud allkirju tekstiilitööstuse õiglase palkade toetuseks.

www.evb.ch/p20352.html; turvalisuse põhjustel on nimi muudetud.

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES: TEKSTIKAARDID

VÄLJAVÕTE INIMÕIGUSTE ÜLDDEKLARATSIOONIST

Artikkel 1

Kõik inimesed sünnivad vabadena ja võrdsetena oma väärikuselt ja õigustelt. Neile on antud mõistus ja südametunnistus ja nende suhtumist üksteisesse peab kandma vennluse vaim.

Artikkel 4

Kedagi ei või pidada orjuses või õigusteta seisundis; orjus ja orjakaubandus ükskõik millisel kujul on keelatud.

Artikkel 19

Igal inimesel on õigus veendumuste vabadusele ja nende veendumuste vabalt avaldamisele; see õigus kätkeb vabadust takistamatult oma veendumustest kinni pidada ja vabadust informatsiooni ja ideid otsida, saada ja levitada igasuguste abinõudega ja riigipiirist sõltumata.

Artikkel 22

Igal inimesel kui ka ühiskonna liikmel on õigus sotsiaalsele kindlustatusele ja tema väärikuse säilitamiseks ning tema isiksuse vabaks arenemiseks vajalike õiguste teostamisele majanduslikul, sotsiaalsel ja kultuuri alal rahvuslike jõupingutustega ja rahvusvahelise koostöö kaudu ning vastavalt iga riigi struktuurile ja vahenditele.

Artikkel 23

- (1) Igal inimesel on õigus tööle, töö vabale valikule, õiglastele ja soodsatele töötingimustele ning kaitsele tööpuuduse eest.
- (2) Igal inimesel on ilma igasuguse diskrimineerimiseta võrdsele tasule võrdse töö eest.
- (3) Igal töötajal on õigus õiglasele ja rahuldavale tasule, mis tagab inimväärilise elatuse temale endale ja ta perekonnale ja mida vajaduse korral täiendatakse sotsiaalkindlustuse teiste vahenditega.
- (4) Igal inimesel on õigus luua ametühinguid ja oma huvide kaitseks ametühingutesse astuda.

Artikkel 24

Igal inimesel on õigus puhkeajale ja vaba aja veetmisele, kaasa arvatud tööpäeva mõistlik lühendamine ja tasutav perioodiline puhkus.

Artikkel 25

- (1) Igal inimesel on õigus sellisele elatustasemele, sealhulgas toit, riietus, korter, arstiabi ja vajalik sotsiaalne teenindamine, mis on nõutav tema enda ja perekonna tervise ja heaolu hoidmiseks, ja õigus kindlustatusele tööpuuduse, haiguse, invaliidsuse, lehestumise ja vanaduse saabumise korral või mõnel muul elatusvahenditest ilmajäämise juhul inimestest endast olenemata põhjustel.
- (2) Emadus ja väikelapsega annavad õiguse erilisele hooldusele ja abile. Kõigile lastele, olgu nad siis sündinud abielus või väljaspool abielu, peab osaks saama ühesugune sotsiaalne kaitse.

Artikkel 26

- (2) Haridus peab olema suunatud inimesiksuse täielikule arendamisele ja inimõigustest ning põhivabadustest lugupidamise suurendamisele. Haridus peab kaasa aitama vastastikusele mõistmisele, sallivusele ja sõprusele kõigi rahavaste, rassilise ja usuliste rühmituste vahel ning soodustama Ühinenud Rahvaste Organisatsiooni tegevust rahu säilitamisel.
- (3) Vanematel on oma laste hariduse valikul eesõigus.

TÖÖTINGIMUSED TEKSTIILITÖÖSTUSES: TEKSTIKAARDID

RAHVUSVAHELISE TÖÖORGANISATSIOON ILO TÖÖSTANDARDID

Konventsioon nr 29 ja 105: kohustusliku või sunniviisilise töö kasutamise keelustamine

Konventsiooni mõistes tähendab sunniviisiline või kohustuslik töö igasugust tööd või teenistust, mida nõutakse mis tahes isikult ükskõik missuguse karistusega ähvardades ning milleks see isik ei ole ennast vabatahtlikult pakkunud. Sõjaväeteenistust, õigusliku süüdimõistmise tagajärjel määratud tööd või mis tahes töö või teenistus, mida kasutatakse hädaolukordades, ei peeta kohustuslikuks või sunniviisiliseks tööks.

Konventsioon 87 ja 98: ühinemisvabaduse ja organiseerumisõiguse kaitse ning organiseerumisõiguse ja kollektiivse läbirääkimise õigus

Töötajail ja tööandjail on ilma igasuguste eranditeta õigus oma valikul eelneva loata ja üksnes vastava organisatsiooni reeglite alusel moodustada organisatsioone ja nendega liituda.

Konventsioon nr 100 ja 111: võrdne tasustamine, diskrimineerimise keelustamine

Liikmesriigid peavad töötasu tasemete kindlaksmääramise kehtivate meetmetega kohandatud vahenditega julgustama ja tagama (kui see on kooskõlas nimetatud meetoditega), et kõigi töötajate, nii nais- kui meestööjõu puhul rakendatakse võrdse töö eest võrdse tasu põhimõtet. Diskrimineerimine on igasugune vahetegemine, väljaarvamine või eelistamine rassi, nahavärvi, soo, usutunnistuse, poliitiliste veendumuste, rahvusliku päritolu või sotsiaalse kuuluvuse alusel, mille mõjul võrdsed võimalused või võrdne kohtlemine tööl ja kutsealal on olematud või kahjustatud. Vahetegemist, väljaarvamist või eelistamist seoses töökohaga, mis vastab selle kohta kehtestatud erinõuetele, ei käsitata diskrimineerimisena.

Konventsioon nr 138 ja 182: vanuse alammäär, lapsele sobimatu töö ja muu talle sobimatu tegevus

Vanuse alammäär ei või olla madalam kui kohustusliku hariduse omandamise vanus ja igal juhul ei või see olla madalam kui 15 aastat. Liikmesriik, kelle majandus ja koolitamisvõimalused ei ole piisavalt arenenud, võib pärast asjaomaste tööandjate ja töötajate organisatsioonidega konsulteerimist esialgu kehtestada vanuse alammääraks 14 aastat.

Konventsioonis on mõistetele sobimatu töö ja muu sobimatu tegevus järgmine tähendus:

- (a) kõigis vormides orjapidamine, nagu võla- ja pärisorjuses pidamine, ning orjapidamisega sarnane sobimatu tegevus, nagu lastega kaubitsemine või nende värbamine sunniviisilisele tööle või relvakonfliktis sunniviisilisele osalemisele;
- (b) lapse kupeldamine prostitueerimiseks või kasutamise või kupeldamine pornograafilise sisuga teose valmistamiseks või pornograafiliseks etenduseks;
- (c) lapse kasutamine või pakkumine osalemiseks narkootiliste ainete tootmises või nendega kaubitsemises või muus ebaseaduslikus tegevuses, mis on rahvusvahelistes lepingutes määratletud sobimatu tegevusena;
- (d) töö, mis oma laadi või tingimuste tõttu on kahjulik lapse tervisele või kõlblusele või on talle muul põhjusel ohtlik.

TAUSTATEAVE KOOLITAJATELE:

Koostatud on kaks rahvusvahelist dokumenti, mis toetavad inimlikke töötingimusi:

Inimõiguste ülddeklaratsioon:

Ühinenud Rahvaste Organisatsioon (ÜRO) on globaalne rahvusvaheline organisatsioon, mis koosneb tänapäeval 193 liikmesriigist. Selle peassamblee võttis 1948. aastal vastu Inimõiguste ülddeklaratsiooni. See deklaratsioon koosneb 30 artiklist, mis sätestavad põhilisi inimõigusi organisatsiooni kõigile inimlikmetele „Ilma vahetegemiseta rassi, nahavärvi, soo, keele, usutunnistuse, poliitiliste või muude veendumuste, rahvusliku päritolu või sotsiaalse kuuluvuse alusel.“ Sealjuures käsitletakse inimväärse elamise väga erinevaid külgi. Kuigi inimõigused ei ole riikidele rahvusvahelise õigusega siduvad, tunnustavad neid siiski põhimõtteliselt paljud riigid ning need on arvukate poliitiliste debattide aluseks.

ILO põhilised tööstandardid:

Rahvusvaheline Tööorganisatsioon (ILO) on ÜRO alluvuses tegutsev organisatsioon. See keskendub töövõtjate õigustele ja võitleb inimväärsete töötingimuste eest. Organisatsiooni kuuluvad peaaegu kõigi maailma riikide valitused. Sealjuures on eriline ka see, et organisatsioonis istuvad ühise laua taga nii ettevõtjad, töövõtjate esindajad kui poliitikud ja otsivad üheskoos lahendusi.

Üle 120 riigi on põhilistele tööstandarditele alla kirjutanud (sealhulgas Eesti). Enam kui 160 riiki on alla kirjutanud lapstööjõu vastasele kokkuleppele (maailmas on kokku 193 riiki). Seega on põhilised tööstandardid laialdaselt tunnustatud ning tihti kasutatakse neid rahvusvahelisel tasandil inimväärse töö alusraamistikuna.

Allikad: AEMR: www.wikipedia.org; ILO: www.ilo.org/berlin

>>> TABU

OV-d harjutavad mängulisel viisil termineid, mida nad vajavad oma suhtlusstrateegiade rakendamiseks.

Tabu on suhtlusel põhinev mäng, mille keskmes on terminite selgitamine. Mängu jooksul selgitavad OV-d tekstiilitööstusega seotud termineid, mida on eelnevates harjutustes juba mainitud.

OV-d moodustavad väikesed 3–4-liikmelised rühmad. Kaks rühma mängivad üksteise vastu. Mängijad istuvad võistkondade alusel vaheldumisi (A-B-A-B-A-B).

Iga mängu jaoks pannakse valmis üks komplekt tabukaarte. Võistkondade ülesanne on etteantud aja jooksul (nt 2 minutit) selgitada võimalikult palju termineid ja saada seeläbi võimalikult palju punkte.

Üks alustava võistkonna liige võtab pakist kaardi ja üritab selgitada oma võistkonna liikmetele paksus kirjas terminit, nimetamata sealjuures seda terminit ennast või termini alla kirjutatud tabusõnu. Võistkonnakaaslased peavad termini ära arvama. Kasutada ei tohi terminiga seotud sõnu, termini osi või sama terminit teises keeles (nt talunik => talu, raskmetall => metall jne).

 Tabumäng

 30 min

 Tabukaardid (koopiate tegemise mall, mitu komplekti), liivakell

Sellest reeglist kinnipidamist kontrollib vastasvõistkonna liige, kes istub terminit selgitavast mängijast vasakul. Ülejäänud vastasvõistkonna liikmed jälgivad liivakella.

Kui termin arvatakse ära, võtab mängija järgmise kaardi ja selgitab sellele kirjutatud terminit. Keeletud termini kasutamisel tuleb võtta uus kaart. Kui kaks minutit on läbi, on vastasvõistkonna kord. Iga õigesti arvatud termini eest saab võistkond ühe punkti.

Mäng lõpeb siis, kui kõik kaardid on saanud otsa.

Lisavariandid

Olenevalt eelnevalt tehtud harjutustest võib teatud termineid välja jätta või juurde lisada.

Mängu lihtsamaks muutmiseks võivad OV-d kasutada ka kolme keeletud sõna.

TABU: KAARTIDE KOMPLEKT

PUUVILL	NAFTA	RIIDED	TOOTEMARK
TABU materjal kiud riided	TABU plasmass kütus maapind	TABU kandma teksapüksid keha	TABU nimi kallis riided
LÕNG	RASK- METALLID	MAHEPÕLLU- MAJANDUS	ORJUS
TABU kuduma kiud villapall	TABU mürk/mürgine plii toru	TABU geeni- tehnoloogia putukamürk öko	TABU töö käsk vabadus
TOOTMIS- AHEL	TRADITSIOONI- LINE PÕLLU- MAJANDUS	KVALITEEDI- MÄRK	PÄRITOLU- RIIK
TABU arendamine etapp valmistamine	TABU mahe tavaline põllumajandus	TABU õiglane kaubandus silt logo	TABU tootmine õmblemine naine

**KOOPIA
TEGEMISE
MALL**

TABU: KAARTIDE KOMPLEKT

VÄETIS	LAPS- TÖÖJÕUD	KORJAJA	KUDUMIS- TEHAS
TABU põllumajandus maapind pritsima	TABU väike töö noor	TABU puuvill käsi viljad	TABU kangasteljed laev riie
LAEVA- TRANSPORT	TASU	INIM- ÕIGUSED	
TABU meri paat konteiner	TABU madal palk raha	TABU kõik võrdsed ÜRO	TABU

>>> MIDA SAAN MINA TEHA?

OV-d õpivad tutvuvad võimalikke isiklike tegevussuundadega ja võtavad oma seisukoha.

seisukoha võtmine

60 min

Tekstiili teema tegutsemisvõimaluste tekstikaardid, silt „Seeläbi on võimalik paljut muuta“, silt „Seeläbi ei muutu mitte miski“, punased ja rohelised kirjutusvahendid

Kaks silti asetatakse klassiruumis kujuteldava joone otstes.

Moodustakse viis rühma. Kõik ühe rühma liikmed saavad samad kaardid ja loevad need läbi. Nad arutlevad probleemi üle ja rühma üks liige teeb kaardi sisust vabas vormis suulise kokkuvõtte.

Alustab esimene kaardiga OV ja tutvustab teistele OV-dele tegutsemisvõimalusi. OV-dele antakse pisut aega nende tegutsemisvõimaluste üle mõtlemiseks ning seejärel seisavad nad valitud kohta kahe sildi vahelisel joonel „Seeläbi on võimalik paljut muuta“ – „Seeläbi ei muutu mitte miski“.

OV-del palutakse oma asukohta põhjendada. Kui nad on oma argumentidega veennud ka teisi, võivad need oma asukohta muuta. Kui kõik olulised asjaolud on ära mainitud, tutvustatakse järgmist tegutsemisvõimalust ning OV-d võtavad taas oma seisukoha.

Sealjuures peab harjutuse läbiviija säilitama neutraalse seisukoha ega tohi teiste esitatud arvamusi hinnata. Siiski tuleb harjutuse lõpus tähelepanu pöörata asjaolule, et tegemist on kõigest isiklike tegutsemisvõimalustega. Olukorra muutmiseks tuleb rakendada poliitilisi ja majanduslikke tegutsemisvõimalusi.

Järgmisena mõtlevad OV-d lühidalt, milliseid nimetatud tegutsemisvõimalusi rakendaksid nemad isiklikult. Samal ajal riputab koolitaja tekstikaardid seinale.

Paluge OV-del märkida oma seisukoht rohelise või punase täpiga kaartidele:

- Rohelised täpid: ma võiksin seda teha.
- Punased täpid: ma ei teeks seda kunagi.

Arutlege tulemuste üle.

>>> NING VÕITJA ON...

OV-d otsivad internetist tegutsemisvõimalusi, hindavad neid ja põhjendavad oma arvamusi.

Veebiuuring

60 min

Internet, paber, pliiatsid, käärid, kriit jne

OV-d moodustavad neli väikest rühma ja teevad taustauuringu tootemarkidele, mida nad ise meelsasti kannavad või mida nad teavad. Sealjuures lähtuvad nad järgmistest küsimustest:

- Kas ettevõtte avaldab oma kaupade päritolu ja tootmisega seotud teavet?
- Mida saate teada ettevõtte töötingimuste kohta?
- Kas ettevõttel on tegevuskodeks?
- Kuidas seda rakendatakse?

Kõik ühe rühma liikmed uurivad sama tootemarki. Teavet leiavad nad tootemarkide veebisaitidelt või aadressilt www.cleanclothes.at või www.suedwind-institut.de. Lisaks võib otsingumootorite abil uurida ajaleheartikleid. On oluline, et

OV-d kasutaksid erinevaid allikaid, et saada mitu vaatenurka ja jõuda ise järeldustele.

Lõpuks otsustatakse, milline ettevõtte on parim või halvim seoses vastutuse võtmisega inimeste ja keskkonna eest. Rühm peab oma valikut põhjendama.

OV-d annavad auhinna nende arvates parimale või halvimalle ettevõttele. Auhinnaks on kas „Valge vest“ või „Haisev sokk“.

OV-d kujundavad auhindadeks logod, mõtlevad välja trofee ja kirjutavad lühikese auhinna üleandmise kõne, milles nad põhjendavad oma valikut.

Lõpuks korraldatakse klassis auhinnatseremoonia.

MIDA SAAN MINA TEHA? TEKSTIILI TEEMA TEGUTSEMISVÕIMALUSED

1. RÜHM: KIRI RIIDEPOELE

Üks võimalus võidelda paremate töötingimuste eest rõivatööstuses on küsida otse riidepoele või isegi tootmisettevõttelt, millise teekonna on nende riided läbinud ja mis töötingimustes need on toodetud. Selleks võib saata tavalise paberkirja või e-kirja otse ettevõtte juhtkonnale (nende kontaktandmed on internetis üleväl). Clean Clothes Campaign'il on olemas ka spetsiaalsed sobiva tekstiga poekaardid, mille saab lihtsalt poele üle anda.

Kuigi kirja tõttu ei muudeta kohe töötingimusi, märkab ettevõtte, et tema kliente huvitab riiete päritolu ja tingimused, milles need on toodetud. Kui selliseid küsimusi esitavad paljud inimesed, võib ettevõtte hakata mõtlema, kuidas nad saaksid aidata luua õiglasi töötingimusi

2. RÜHM: TARBIMISE PIIRAMINE

Iga toote valmistamine mõjutab nii inimesi kui keskkonda. Mida rohkem me ostame, seda suuremad on mõjud. Ning ka vastupidi: mida vähem me ostame, seda vähem tuleb toota ning seega peavad vähemad inimesed töötama ebasoodsates oludes, kuid vähematel inimestel on ka tasustatud tööd. Kui inimesed ostavad vähem riideid, saavad nad igale riideesemele rohkem raha kulutada ja sellega tootmistingimustele tähelepanu pöörata. Üks võimalus on teha sisseoste teadlikult ja mõelda läbi, mida tõeliselt vajatakse.

Vähem on sageli rohkem!

3. RÜHM: ÕIGLASOLT TOODETUD JA KAUBELDUD KAUPADE OSTMINE

Üks võimalus on riideid ostes teha kindlaks, kas tegemist on sotsiaalses ja keskkondlikus mõttes õiglaselt toodetud ja kaubeldud kaupadega. See tähendab, et tootmise ja kauplemise puhul ei ole mitte kedagi ära kasutatud ja et võimalikult palju on hoitud keskkonda. Õiglase kaubanduse riideid on võimalik ära tunda erinevate kvaliteedimärkide abil. Kuid olge tähelepanelik! Kõik kvaliteedimärgid ei luba sama standardeid ega ole võrdselt usaldusväärsed. On oluline vaadata, kas silti on kontrollinud sõltumatud ametivõimud. Ettevõtete endi loodud kvaliteedimärgid ei ole sageli muud kui dekoratsioon: need on mõeldud parema kuvandi loomiseks, mitte inimeste ja keskkonna kaitsmiseks. Kui paljud inimesed ostavad õiglase kaubanduse tooteid, kasvab nõudlus nende järele ja seetõttu on võimalik toota õiglaselt rohkem kaupu. Õiglase kaubanduse siltidega tooted on tavatoodetest enamasti pisut kallimad, kuid sageli ka kvaliteetsemad.

MIDA SAAN MINA TEHA? TEKSTIILI TEEMA TEGUTSEMISVÕIMALUSED

4. RÜHM: PETITSIOONIDE ALLKIRJASTAMINE

Petitsioonid on sageli suunatud poliitikas vastutaval kohtadel olevatele inimestele ning nendega nõutakse muutusi. Tihti on võimalik allkirjastada petitsioone tekstiilitööstuse päevakorras olevate ja pakiliste juhtumite korral, kus on rikunud inimõigusi ja kus esineb suuri vajakajäämisi töötingimustes. Need petitsioonid on enamasti suunatud tekstiilitööstuses või poliitikas vastutavatel kohtadel olevatele isikutele. Allkirjadega nõutakse muutusi ja antakse märki tootmistingimustega rahulolematuse kohta. Kui allkirju on palju, märkavad vastutavad inimesed tarbijate rahuolematust ja võivad mõelda olukorra muutmiseks tehtavatele sammudele. Petitsioonide tulemusena võidakse täiendada tööseadusi ja anda töötajatele rohkem õigusi. Praegu käivate petitsioonide kohta leiad teavet näiteks veebisaidilt www.cleanclothes.at. Mida rohkem inimesi petitsioonile alla kirjutab, seda keerulisem on poliitikutel nõudmisi eirata.

5. RÜHM: ISE AKTIIVSEKS HAKKAMINE

Üks võimalus võidelda paremate töötingimuste tagamise eest rõivatööstuses on koguda teavet tekstiilitööstuse töötingimuste kohta ja seda teavet levitada. Selleks on mitu võimalust: edastada teavet oma sõpradele või korraldada koos teistega kampaaniaid ja algatusi, koostada lendlehti ja neid laiali jagada, korraldada tänavatundus või luua Facebooki grupp ja levitada teavet selle kaudu. Leidub mitu organisatsiooni, mis aitavad sarnaselt mõtlevatel inimestel kohtuda ja mis lisaks ka toetavad algatusi. Näiteks on Südwind (www.suedwind-agentur.at) üks Austria valitsusväline organisatsioon, mis võitleb õiglase ja ausate töötingimuste eest tekstiilitööstuses.

Kuigi ise aktiivseks hakkamine ei pruugi kaasa tuua otsest muutust tekstiilitööstuse töötingimustes, on teadmised esimene samm muutuste suunas. Ning mida rohkem inimesi probleemist teavad, seda kiiremini saab olukord muutuda.

>>> MINU ÕIGLANE T-SÄRK

OV-d õpivad tundma ingliskeelset sõnavara seoses tekstiilide ja säästva tootmisega. Nad täiustavad oma sõnavara ja suulist soravust.

Palun pöörake tähelepanu järgmisele: selle harjutuse tegemiseks peaksid olema tehtud järgmised harjutused, et OV-del oleksid vajalikud taustateadmised.

- „T-särgi tootmine“
- "Kvaliteedimärkide džungel"
- või „Töötajad tekstiilitööstuses“

Mälumängu jaoks lõigatakse sõnade nimekiri mälukaartideks.

1. samm: (30 min)

OV-d moodustavad paarid ja õpivad ära uued sõnad (sõnade nimekiri „Õiglane T-särk“). 15 minuti pärast töötavad nad koos kahe teise inimesega ja mängivad mälumängu kahes võistkonnas, et sõnu veelgi harjutada. Võidab rühm, mille liikmed tunnevad sõnavara kõige paremini. Vajadusel võidakse teha veel üks mäng.

2. samm: (45 min)

Selgitage järgmist sammu kõigile OV-dele.

Rühmatööna (max 4 inimest rühmas) peavad OV-d välja mõtlema lühikese rollimängu, milles kasutatakse õpitud sõnu. Kujutlusvõimel võib lasta vabalt lennata.

Teostatavad on järgmised olukorrad:

- Poes: inimesed lähevad sisseoste tegema, üks neist võtab T-särgi, millel on kvaliteedi ja säästvuse märk. Teised küsivad, mida see tähendab ...
- Tänaval: inimesed kõnnivad mööda plakatist, millega reklaamitakse ühe riidepoe uut „õiglast“ tootemarki. Üks neist küsib, mis see „õiglane“ tootemark olema peaks ...

Mälu, rollimäng

140 min

Sõnade nimekiri „Õiglane T-särk“, mälu-kaardid (koostatud sõnade nimekirja põhjal), kaamera (valikuline)

3. samm:

Kõik rühmad etendavad oma stseeni kogu klassi ees. Pealtvaatajad on kohtunikud, kes teevad märkmeid järgmiste aspektide kohta:

- Kas tehti tõsiselt keelevigu? Kui jah, siis milliseid?
- Kuidas saadi näitlemisega hakkama?
- Mis oli loo mõte?

4. samm: (15 min)

Lõpus arutletakse kõiki esinemisi seoses eespool nimetatud aspektidega.

Lisaversioon: jagage auhindu

- parima näitlemise eest,
- parima käsikirja (idee) eest,
- parima keelelise soorituse eest.

**KOOPIA
TEGEMISE
MALL**

MINU ÕIGLANE T-SÄRK: SÕNAVARA JA MÄLUMÄNG: ÕIGLANE KAUBANDUS

**MAHEPÖLLU-
MAJANDUS**

**ORGANIC
FARMING**

**ÕIGLANE
KAUBANDUS**

FAIR TRADE

**MINIMAALNE
HIND**

**MINIMUM
PRICE**

**GARANTEE-
RIMA**

**TO
GUARANTEE**

**LAPS-
TÖÖJÕUD**

**CHILD
LABOUR**

**KESKKONNA-
SÕBRALIK**

**ENVIRONMEN-
TALLY
FRIENDLY**

KOHV

COFFEE

TALUNIK

FARMER

**NAUDI PUHTA
SÜDAME-
TUNNISTUSEGA!**

**ENJOY WITH A
GOOD
CONSCIENCE!**

TOOTMA

**TO
PRODUCE**

**GENEETILISELT
MUUTMATA**

**GENETICALLY
UNMODIFIED**

**ÕIGLANE
PALK**

**FAIR
SALARY**

KRITEERIUMID

CRITERIA

**KESKKONNA-
STANDARDID**

**ENVIRON-
MENTAL
STANDARDS**

**KOOPIA
TEGEMISE
MALL**

MINU ÕIGLANE T-SÄRK: SÕNAVARA JA MÄLUMÄNG: ÕIGLANE KAUBANDUS

SISALDAMA	TO CONTAIN	SÕLTUMATUD JA KORRA- PÄRASED KONTROLLID	INDEPENDENT INSPECTIONS ON A REGULAR BASIS
ÕIGLASE KAUBANDUSE LISATULU	FAIRTRADE PREMIUM	VÄÄRIKALT ELAMA	TO LIVE IN DIGNITY
TÖÖDELDUD MILLEGAGI	TREATED WITH	IMEMAITSEV	DELICIOUS
MAITSEMA	TO TASTE	PROOVIMA	TO TRY
MAITSEV	TASTY	ODAV	CHEAP
KALLIS	EXPENSIVE	MAKSMA	TO COST